

האלה אשר אנכי מצוך היום על-
לבבך: ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלקחתך בדרך

מפקדך יומא רין על לבבך:
ו ותחננון לבניך ותמלל בהון
במתך בביתך ובמקדך

רש"י

לקט בהיר

הדברים האלה שמחך כך אחת מכיר בהקצ"ה
ומדבק דרכיו (ספרי): אשר אנכי מצוך היום. לא
יהיו צעניך כדיועגמא ישנה שאין אדם סופנה*
אלא כחדשה" שהכל רצון לקראתה (ספרי), דיועגמא
מלות המלך הבאה במכתב*: (ו) ושננתם. לשון
חדוד הוא" שיהיו מחודדים צפיק שאם ישאלך אדם
דבר לא תהא נריך לגמגם בו אלא אמור לו מיד (ספרי

קדושן ל): אלבניך. אלו התלמידים" מלינו בכל
מקום שהתלמידים קרוים בניי שנאמר (י"ד ה) בני
אחם לה' אלהיכם, ואומר (מ"ג ב ג) בני הנביאים
אשר בית אל, וכן ביחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל
וקראם בניי שנאמר (דכ"ג כ"ט י"ה) ועתה בני* אל
תשלו"י, וכשם שהתלמידים קרוים בניי (שנאמר
בניי אחם לה' אלהיכם) כך הרב קרוי אב שנאמר
(מ"ג ב י"ג) אבי אבי רכב ישראל וגו' (ספרי) ודברת
בם. שלא יהא עיקר דבורך אלא בם"י, עשם עיקר

שינוי נוסחאות * חששה * ככתב * בני עתה.

לבנך, ומה שייכות זה לאהבה שאנו מדברים בה עמה, עוד
קשה היאך אפשר לזוהר על האהבה הבאה מפנימיות הלב,
לזה אמר שחלף קושיא מתרנח חזרתה, שהכחוש נותן לך
ענה, ומתוא האהבה פי' היאך יהיה וימהווה לך האהבה
(ועיין לשון הספרי) והיו הדברים וגו' פי' הפוך בה והפוך
בה דכולה בה ומינה לא תזוע, ומחוך כך שיהיו תמיד על
לבנך אחת מכיר צמי שמאן על כל זאת ומבא האהבה
(רא"ם): (ט) ר"ל תיבת היום שאמר אין פירושו ציוס
שנאמרה (כי הלא זה ל"ח שנה שזוה אוחם) אלא בכל יום
ויזם שאתה לומד ועושה, ופי' סופנה חושבה: (י) מלשון
שינון כמו (תה' ק"כ ד') חלי גבור שנונים, ולא מלשון
משנה, שא"כ היל"ל ושניתם או לשון הרגיל ולמדתם
(רא"ם), כמו סכין חד שאינו מגמגם וקורע אלא חותך
מהרה חיתוך נאה ויפה במקומו, ולשון רש"י חזור עליהם
ובדוק בעומקם, ובחוס' שם, ולא דמי להא דאמר מר
(מסכת ד"א זוטא ג') למוד לשוןך לומר איני יודע שמה
תצדדה ותאחז, דהיינו במילי דעלמא, ואפילו בדברי תורה

לא יאמר יודע אני דבר להתפאר בו בך, אלא מה שיודע יורה וילמוד לתלמידים עכ"ל: (יא) מדלל אמר לבנך לשון יחיד
כנהוג וכרגיל (ג"א), ועוד לכבד כתיב לעיל (ד' ט') והודעתם לבנך (מ"ל), ועוד דבפרשת והיה אם שמוע כתיב עוד הפעם
ולמדתם אוחם את בניכם חד לבנים ממש וחד לתלמידים (ב"ב), כלומר מצוה זו לא רק לבנים ממש אלא גם
לתלמידים: (יב) הביא ג' ראיות, מן הקצ"ה, מן הנביא, ומן המלך, משום דלא ראי זה כראי זה (מ"ל), גם הביא שהרב
קרוי אב כדי לחזק פירושו שהלא אין בן בלא אב, ואם התלמיד קרוי בן נהכרת להיות לו אב (בד"א), והטעם שתלמידים
קרויים בניי, אפשר שתיבת בן הוא לשון בניי שעי"י הבנים שהשאיר אחריהם הוא נבנה ואינו הרום, א"כ כ"ש בניי הרוחני
נהרם כשלא הניח תלמידים (במ"ח): (יג) מדהוה ליה למימר ודברתם כמו שאמר ושננתם רצונו להדגיש הכינוי ביותר
וכדי למעט (רא"ם), ולא אמר הכחוש ולמדת בם אלא ודברת, שלא רק הלימוד אלא גם הדיבור יהיה דוקא בם (בא"י),
ואמר "עיקר" שדודאי שלא לאסור לגמרי לדבר דברי רשות כמו מסחר ושאלת שלום וכדומה, אלא כמו שאמר שיקדים

אור החיים

ה' אהב כסף לא ישבע כסף, כי כשאדם מגיע
לקנות קנין עולם אז יתעלם חפלו לחפון בהוני
הונח והולכת תאוהו וגדלה, וכמו כן ילו ה'
באכזבו שלא תשתער ותגבל וכשיגיע גדר אחד
תגדל בו האהבה לגדר עליון מזה, ולדרך זה שיעור

אור בהיר

קע"ט) שאם יאהוב קונו כהונו אין לו כלום.

בארקא ובמ'
ח ותקטרנון ?
לתפליון בין ע
על מזונון ותק
ובתרעיו: י וי
אלקדך לארעא
לאברקם ליצן
ואל חטעם טפן
בחלי היום" חנ
בחלי הלילה חל
בדרך דרך ארץ
(ספרי - ברכות י'):
תפילין שצורע:
תפילין שבראש:
טועפות טע בכר
בא י"ד - מנחות ל"ד
שאין לריך אלא
שינוי נוסחאות * בדפי.
ולא לילה אלא ב' פ
ממה שמיומר הוא
שצליה יושבים בני
בשבתך, שבה לומר
שכינה וזמן קימה"
בשכיבה, זה ילא לה
גירסת הספרי, ובכ
(תוכן דברי המפן
מקומות הן, וכחכ
פתח יש לו ב' מוזון
מוזה (אנו קוראים
מוזות אבל הקרי מן
ובגמ' מנחות פלוגת
רבים שמים) אין ריו
אב שצכל מקום דל
במסורה מוזות שוא
ועיקר כוונת רבינו
אלא אחת, אבל עיי
שהאריך והביא בשם
מאיר מוזות כתיב, ו

אשר נהגה אגניך - יסויות חמינוך וגבורה

בארחה ובמשכבה ובמקומה: ח ותקמנון קאת על ידה ויהון קתפלין בין עיניה: ט ותקמנון על מזונו ותקבענון בספי ביתך ובתרעיה: י ויהי ארי יעלנה יי אלהך לארעה די קיים לאברהם לאברהם ליצחק וליעקב קמתו

ובשכבה ובקומה: ח וקשרתם לאות עליה ויהיו לטמפת בין עיניה: ט וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריה: ס ויהיה פייביאך ויהיה אלהיך אלהארץ אשר נשבע לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב

רשי"י

לקט בהיר

ואל תעשם עפל (סס): ובשכבך. יכול אפילו שכב בחצי היום יי תלמוד לומר (ובקומך יכול אפילו עמד בחצי הלילה תלמוד לומר צענתך צביתך) וצלכתך צדך דרך ארץ דברה תורה זמן שכיבה זמן קיומה (ספרי - צרכות יי): (ח) וקשרתם לאות על ידך. אלו תפילין שבזרוע: ודו לטמפת בין עיניך. אלו תפילין שבראש ועל שם מנין פרשיותיהם יי נקראו טועפות טע בכתפי* שחיס פת באפריקו שחיס (מנחם) בא יי - מנחות ליד: (ט) מזוזות ביתך. מזוזות כתיב שאין לריך אלא אחת* יי (מנחות ליד): ובשעריך. שנינו נוטחאות בדמין * על האחת - האחת.

דברי מורה ורק אח"כ דברי רשות, או פירושו שלעולם בהם מדבר חוץ שעת ההכרח (ב"ב), וכפל רבינו לומר עשם עיקר וכו', לומר שלא רק צדיבורך תעשה אחסם עיקר אלא כן יהיה אלך בלב ונפש (בד"א): (יד) משום דקשה ימור הכתוב שאומר דבר אחד ב' פעמים, בשבתך צביתך דהיינו צלילה וצלכתך צדך דהיינו ציוס, וכל זאת מיותר הוא שהרי אמר בשבתך דהיינו צלילה ובקומך דהיינו ציוס, לזה אמר שהכל לריך להכתב, שמאומרו ובשבתך יכול לטעות שהוא עת שכיבתך ואפילו יהיה בחצי היום ח"ל ובקומך שהוא ציוס ח"כ אין לומר ובשבתך ג"כ ציוס, ועל זה חוזר ומקשה יכול אפילו בחצי הלילה פי' דלמא אין הכי נמי אין כאן לא יוס

ולא לילה אלא ב' פעמים ציוס, אחד כשאתה שוכב ואחד כשאתה עומד, ח"ל כתוב מיותר בשבתך צביתך וצלכתך צדך וחוץ ממה שמיותר הוא קשה עובא למה לא אמר צלילה וציוס, אלא ודאי לגלות בא שדרך ארץ דברה מורה, ודרך ארץ הוא שצלילה יושבים צביתם ואו שוכבים, וציוס הולכים צדך ואו עומדים, ואין קושיא להפך שאם אמר בשבתך צביתך למה לומר בשבתך, שבו לומר שצלילה ענמו לריך דוקא זמן שכיבה, וכדאיתא במשנה אליבא דבית הלל, וזה שגמר אומר רבינו "זמן שכיבה זמן קיומה" פי' ע"ז בא בשבתך ובקומך, ומה שלמדו במשנה שכל אדם קורא כדרכו בין בעמידה בין בישיבה ובין בשכיבה, זה יאל להם מאומרו בשבתך וצלכתך, ודרשמיו יאל מאומרו צביתך וצדך - ודע שהגירסא שלפנינו צביתך הוא גירסא הספרי, ובכמה ספרים חסר צביתך הדרוש של ובקומך, והענין היינו הך אלא שרבינו קינר ולא הביא רק חצי דרוש (תוכן דברי המפרשים): (טו) פי' בחפילין של ראש נחלקו דר' פרשיות לר' צמס, כתפי (או גדפי) ואפריקו שם מקומות הן, וכתב בשל"ה הק' שחיות הללו לשון קודש הם ונשאר צידם מדור הפלגה וצוה יש קיום ללשונם: (טז) פי' כל פתח יש לו ב' מזוזות שהם ב' עמודים וקופים מב' צדדי הפתח א' מימין וא' משמאל ועליהם המשקוף, ואין לריך לחלות מזוזה (אנו קוראים "מזוזה" הב' פרשיות כמזוזות ולא זו מזוזה שכתוב) רק באחת משום דכתיב חסר בלא וא"ו כאילו אמר מזוזות אבל הקרי מזוזות שדרך מזוזה לכל פתח (בב"ח), והנה עדיין לא ידענו מקור מצוזותיו ו"ל לדברי רבינו אלו, ובגמ' מנחות פלוגתא היא מהיכן ידענו שמזוזה אחת חייב, ר' ישמעאל סבר מדכתיב גם צפ' והיה אם שמוע מזוזות (לשון רבים שחיס) אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, ור' עקיבא סבר מדכתיב בדם פתח (בא י"ב ז') וגמרו על "שתי" המזוזות בנה אב שבכל מקום דלא כתיב "שתי" פירושו אחת, עוד קשה לדברי רבינו אלו דאמר מזוזות כתיב ובס"ת שלפנינו וכן הוא במסורה מזוזות שוא"ו הראשונה חסר ולא השני הלשון רבים, ואפשר היה לתרץ שהוא על דרך גורעין ומוסיפין ודורשין, ועיקר כוונת רבינו לתרץ חסרון הוא"ו שבכל מקום כתיב מזוזה מלא בשוריי"ק ולא חסר במלאפו"ס, ואמר האמת שאין לריך אלא אחת, אבל עיקר הלימוד וההכרח סמך רבינו על חז"ל במנחות, ואין אנו צריכים לזה, עיין במנחת שי שם צפ' בא שהארץ והביא בשם ר' אלי' המדקדק שכתב בשם הגמ' מזוזות כתיב, גם הביא גירסא במנחות בשם המרדכי מאי טעמא דר' מאיר מזוזות כתיב, וכתב שמנינו פעמים רבות שהגמרא חולקת על המסורה שלנו, וכן הוא בתוס' נדה ל"ג. אהא דאמרין

בעוה"ת

ספר

שאלות ותשובות

חזת יאיר

תשובות חשובות. כוויות מחומבות. מעשה מחשבות. מעגף עץ עבות.

ה"ה כמהר"ר יאיר חיים

בן הגאון החסיד כמהר"ר משה שמשון זצ"ל

אב"ד זר"מ דק"ק ווירמיישא

אשר איסף ביום הלחמו לחם אבירים בקרבות. עם גדולי הדור ודבריהם
בנחלי אש ולהבות. כל הוגה בהם יכרך לשוכן בערבות. שחלק מחכמתו
ליראיו ביום נדבות. וימצא בהם גם שאר חכמות עיונים שגונים כחרבות.
המה עם דברים תורניים יחד משולבות. נחמדים מזהב ומפז אלפי רכבות.
בהם ישמחו הרעיונים ויגילו הלבבות.

ערוך ומסודר מחדש

בתוספת מראי מקומות, תיקונים,
הערות וציונים, תשובות מכתבי-יד
ומפתחות מפורטים

ע"י

שמעון בן-ציון הכהן קושם

בהוצאת

מכון "עקד ספרים"

שנת תשנ"ז לפ"ק

לטעון פרעתי אין לפטור לוי בשמגלה האמת שלקח ממנו בפעם הראשון ק' ר"ט שלא כדין, כי לא נשבע מכח מגו דלהד"ם או פרעתי דהוה ליה מגו במקום עדים שחתמו על השטר שנשבע בפועל ממש, ולכן אפשר שיצריכהו הדיין לברר או יפרע לו וקרינן ביה יש נספה בלא משפט [משלי יג, כג], כי ודאי מצי לישבע דרך כלל שאינו חייב לו כלום או שחייב לו נגד זה כסך זה וכמו שכתב בהגהת שו"ע [חור"מ] סימן ע"ב סעיף י"ז. ושם צ"ע דמה ענין שם דלא יברר דבריו ושישבע סתם שהרי יכול לפרש דברים כהווייתן יע"ש. וכן אם היתה תביעה ראשונה של ראובן בכתב יד של אסמכתא ונתחייב לוי על ידי שהוא עצמו כתב או חתם על מה שכתוב אחר הכתב יד יעשה בתקיעת כף בפועל ממש ובשבועה, דמצי לשבע בתביעה שניה שאינו חייב לו כלום אם לבו ידע שלא נתן תקיעת כף ולא נשבע, וגם בזה אלו יציע הדברים לפני דיינים השניים כהווייתן יתחייב, דהודאת בעל דין בכתב יד הראשון כמאה עדים דמי והוה ליה כמגו במקום עדים.

וכל זה בשנכתב בכתב יד יקבלתי עלי בתקיעת כף ובשבועה דענינו הודאה מה שעשה, שרוב כתיבי יד מתחילין מודה אני וכל שאחרי גריר בתריה, לכן אין ראיה מלשון 'נתתי דקנה עיין טור ושו"ע והגהת רמ"א [חור"מ] ריש סימן רמ"ה, שהרי בתקיעת כף ובשבועה לא סגי בלא הכי שצריך לעשות דבר בפועל או בדיבור והרי לבו יודע שלא עשה, וכן אם כתב 'כל הנ"ל נעשה בתקיעת כף ובשבועה'. *משא"כ בשכתב יד הריני נשבע לשלם וכו' או יריני מקבל עלי באלה בשבועה ובתקיעת כף נראה לי דהוי

כנשבע ממש וברין יתחייב לוי לשלם לראובן תביעתו הראשונה, דאע"ג דקיימא לן [י"ד סימן רכא סעיף י] הנודר מלדבר עם חבירו מותר לכתוב לו * שאני נדרים דאזלינן בהו אחר לשון בני אדם וודאי בדיבור אינו מענין כתיבה, מכל מקום לא יוגרע כח כתיבה לענין קיום הדבר, ומצינו דעדיף מיניה שהרי לית ביה טענת השטאה וטענת השבעה משא"כ בדיבור עיין [חור"מ] סימן מ' [סעיף ב] וסימן פ"א [סעיף יז], וזכר לדבר כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב [אסתר ה, ה] כי הוא דבר המתקיים יותר מהבל פי דיבור, גם מעשה טפי. ובוהר פרשת בהעלותך עמוד רפ"ב [קמט, ב] תא חזי מלך בשור ודם לאו יקרא דיליה לאשתעווי מילין. דהדיוטא כל שכן למכתב ליה וכו'. ועל פי אותו מאמר המלצתי מה שאיתא במדרש רבה תולדות [פרשה סג, ט ועיין יפה תואר שם] ששאל הקיסר מי חופס מלכות אחרינו והביא הנשאל נייר חלק וכתב עליו ואחרי כן יצא אחיו, ולמה לא הגיד לו, אלא שרמז לו שלא כתבה תורה ואחרי כן וגו' לסיפור בעלמא כי אפילו בשור ודם לא יכתוב דברי ריק על נייר חלק וק"ל.

דולכן נראה לי פשוט * דכל שמקבל עליו בנדר

או בשבועה ולא דיבר דבר רק כתב בפנקסו אני מקבל עלי לצום בה"ב או ליתן צדקה כך וכך, הוי כאילו הוציאו בפיו. * וקיימא לן [אור"ח סימן מז סעיף ג] גבי כותב דברי תורה צריך לברך דכתיבת המילות הוי כאלו דברם. ולולי דמסתפינא אמינא אם היה לו נדר על חצי שנה איזה פרישות, וכתב אחר כך הריני מקבל עלי לעשות כמו שנהגתי עוד חצי שנה, או נדר בחלום לפי דעת יש אומרים שאינו כלום [י"ד

סימן רי סעיף ב] וכן פסק הגאון מוה"ר לייב פראו ועיין ט"ז שם ס"ק ד, אם הריני מקבל עלי לקיים פירש גופי הדברים הו סתם וחושב מאיזה פו צל"ע, [ועל כל פנים לי דהוי ליה כדיבור, וכו' נחלת שבעה כדברים אלהו] מורחי [סימן ע" דברו מזה זכרם פנים חו מקום בקצת דברים החמ סגי בכתיבה, עיין באהע" קמ"א סעיף ס"ב הג"ח וכו * וראיה עוד מדאיצט מפייהם ולא מפי כתבם. קיימא לן גבי גט עד ע מהני אם כותב לסופר סימן ק"כ, יש לומר ש: יכתב לה משמע הו כשמצוה לו ושומע קול כאלו כתבו הכעל מש אתו. סוף דבר חומו

וידעתי ממעלת הדיבור מדבר וכתרגום וכמה התעוררות יעורר ולמוטב, מכל מקום לענו כתיבה מדיבור. [וכמו בלחשים עיין תשובה ר נפלאות בקמיעין, ותרז והתבודדותו וכוונתו, ולא זולת זה, והרמב"ם לפי שי זקנותו עיין מגדל עוז מו התורה [הלכה י] כתב בו שהכל המה ומכח המד האר"י שמתקן האדם דברי תורה, ועיין מה

* משא"כ בשכתב יד הריני נשבע לשלם וכו' נראה לי דהוי כנשבע ממש. עיין שו"ת שכות יעקב חלק א סימן מט שתמה על דברי רבינו בענין זה, ועיין בשו"ת חתם סופר י"ד סימן רכ ורכז שיישב קושייתו. ועיין עוד בדבריו חלק חור"מ סימן עט. ובשו"ת דברי חיים חלק א י"ד סימן יז רצה לדחות ישובו של החתם סופר ולחזק דברי השכות יעקב ולא הכריע ע"ש.
* שאני נדרים וכו'. נ"ב. יעוין לעיל סימן ט"ז (ברוך טעם).
* דכל שמקבל עליו בנדר או בשבועה ולא דיבר דבר רק כתב בפנקסו וכו' הוי כאילו הוציאו בפיו. עיין י"ד סימן רכא סעיף י ובגליון מהרש"א שם וכן בסימן רלב לש"ך ס"ק כח.
* וקיימא לן [אור"ח סימן מז סעיף ג] גבי כותב דברי תורה צריך לברך דכתיבת המילות הוי כאלו דברם.

* וראיה עוד מדאיצטרי שהבי זר כד

לפני הנביאים, ועל פי הסוד גדלה מעלה תורה שבכתב מתורה שבעל פה.

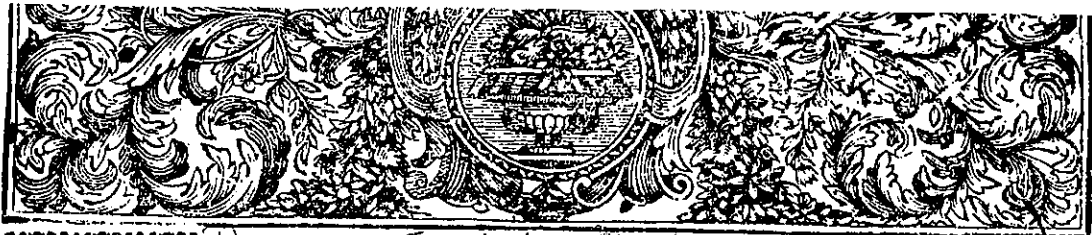
והנה סופרים דידן כותבים בכל השטרות 'תקיעת כף בפועל ממש בתורת שבועה' ומהני בדיני אדם אבל לא לחייבו בדיני שמים. [ומעשה באחד שמען שנתן תקיעת כף בידו השמאלית, ולא די שלא האמנתי לו רק אמרתי שתחזוק כפרן, כי חזקה שאם נתן תקיעת כף ביד שמאל היה חבירו זה שלו נתן התקיעת כף מרגיש, כי לא יתכן תקיעת כף איש לכף חבירו מיטין לשמאל אם לא כשחבירו אפר יד. ומכל מקום לא מהימנינו ליה רק ככל דוכתי אמרינן ככהאי גוונא מסתמא היה באופן המועיל, ואפילו אם תמצו לומר שהאמת אתו או אם הוא עצמו אמר ונתקע שמאל ידיה לא ידעתי היתר, כי נראה לי שעניינו ושורשו על פי הסוד חיבור וקישור חמש מול חמש שבספר יצירת. והפוסקים זכרו מה שנאמר וגם ידו נתן דצדקו, וסבירא להו שמה שנאמר אשר השביעו באלהים [דברי הימים ב לו, יג] היה בתקיעת כף בתורת שבועה וכן הוא כל סתם תקיעת כף, ומה שכותבים 'בתורת שבועה' לאפוקי דרך התגרים ויתכן שפיר בשטר מכירה. ומצינו עוד קראי טובא ענין תקיעת כף לקיים כל דבר ולחזוק כמו שנאמר תקעת לור כפך [משלי ו, א], כי באת בכף רעך [שם ו, ג], ולדעתי גם מזה מה שנאמר [מלכים ב יא, יב] [וייתנו] [ויכו] כף ויאמרו יחי המלך גם מה שנאמר [תהלים מז, ב] כל העמים תקעו כף כל אלו ענינים חיבור וקישור קשר אמין, ובכלם לא נרמו דבר שהוא של ימין ושיש קפידה בזה ודברי נערות ובורות הם, כל שכן אם נכתב בפירוש בתורת שבועה או בכל אופן המועיל. ועיין במרדכי ריש שבועות רמז אלף ק"ה [רמז תשנז] וש"ת מהר"ק שורש נ"ב. ולענ"ד שזהו מה שנאמר [משלי יא, כא] יד ליד לא ינקה, כמו שנאמר גבי שבועה [שמות כ, ז] כי לא ינקה].

אבל מה שקצתם כותבים לפסול כל שובר אם לא שנכתב על גוף השטר ממש ואינם

סימן רי סעיף ב] וכן פסק זקני עטרת משפחתינו הגאון מוה"ר לייב פראג זצ"ל [כחידושו לטור שם, ועיין ט"ז שם ס"ק ד], אם כשהקיץ כתב או אמר הריני מקבל עלי לקיים מה שחלמתי אע"פ שלא פירש גופי הדברים הוי ליה נדר, כנודר מפת סתם וחושב מאיזה פת [שם סעיף א]. רק דזה צל"ע, [ו] על כל פנים כשמפרש בכתב פשיטא לי דהוי ליה כדיבור, וכמדומה לי שראיתי בספר נחלת שבעה כדברים אלה. [ועיין שו"ת [רבי אליהו] מורחיו [סימן] ע"ג, ובכמה וכמה תשובות דברו מזה זכרם פנים חדשות דף י"ח ע"א]. ומכל מקום בקצת דברים החמירו רז"ל דבעי דיבור ולא סגי בכתובה, עיין באהע"ז סימן ק"כ [סעיף ה] וסימן קמ"א סעיף ס"ב הג"ה וסימן קמ"ב סעיף ז' הג"ה]. * וראיה עוד מדאיצטריך מיעוט גבי עדות מפיהם ולא מפי כתבם. ואם תאמר אם כן למה קיימא לן גבי גט עד שישמע מפי המגרש ולא מהני אם כותב לסופר כמו שכתב טור [אהע"ז] סימן ק"כ, יש לומר שאני התם דהתורה אמרה 'וכתב לה' משמע הבעל עצמו יכתוב, רק כשמצוה לו ושומע קולו הוה ליה כתיבת סופר כאלו כתבו הבעל משא"כ כשכותב לו ואינו אתו. סוף דבר חומרא דאשת איש שאני. L

וידעתי ממעלת הדיבור שהוא גדר האדם חי מדבר וכתרגום לנפש חיה [בראשית ב, ז], וכמה התעוררות יעורר אדם בהכל פיו לטוב ולמוטב, מכל מקום לענין קיום דבר לא יגרע כח כתיבה מדיבור. [וכמו שיש פעולות נוראות בלחשים עיין תשובה רל"ד הכי נמי יש פעולות נפלאות בקמיעין, ותרווייהו לפי מעלת הכותב והתבודדותו וכונתו, ולא יאומן שיש בהם ממשות זולת זה. והרמב"ם לפי שלא ידע מהכמת הקבלה (עד זקנותו עיין מגדל עוז מה שכתב בפרק א' מיסודי התורה [הלכה י]) כתב במורה נבוכים ובכמה דוכתי שהכל המה ומכח המדמה]. אף כי כתבו גוריי האר"י שמתקן האדם עולם העשייה בכתיבת דברי תורה, ועיין מה שכתב הרד"ק בהקדמתו

* וראיה עוד מדאיצטריך מיעוט גבי עדות מפיהם ולא מפי כתבם. עיין בתשובות רעק"א סימן כט ד"ה גם הראיה הבי' שהביא דברי השרון יעקב וייתר הוסיף על מה שכתבתי

Poppers, Jacob ben Benjamin שות

שב יעקב

חלק ראשון

זאת תורת הפולה תורה צוה לנו מורשה קהלת יעקב שחיבר ה"ה הגאון הגדול התפורסם רב כהנ"י. תמנו יחד תמנו סינה * חל שהכל אליו פונה החסיד ועניו **מוהררר יעקב בן מהררר בנימן כ"ץ זצ"ל מפראג** ארץ בני ילד ותשס פא"רו והודו נתקבל לאב"ד ול"ת בק"ק קאבלענין זה עשרים שנה * למד ולימד דעת את העם חקי האלקי ותודותיו בפלפול התלמידים ער ועונה * וכתו השחר עלה ונתפלה לישב בצפא הוראה בק"ק **הלברשטט** ויעקב הלך לדרכו ותן השמים עכבוהו ונתבלבל גבלל היומי וורח השמש ובא לכאן נחנא וכאן ה' הורה רבי פשרין ותרתיין סנין ואור תורתו וזרחת פה ק"ק **ורנקפורט דמיין** יע"א ורלתי בית מדרשו פתוחי לכל שואלי דבר שלח ביעקב ושכ הכהן שדעתו יפה * תורתו תנופה * בי"ג נפה * פלפלא חריפא * בדה כחמה וכלבנה יפה * כמו שחר ועישה * מי ואת הנשקפה * את והב בסופה * ופתה זרע יעקב * חבל נחלתו שפרה עליהם זכו ווינו אחרים להנביא לאורה * שפתי כהן ישמרו דעת תורה * אור יקרית וקייפאון * כי ל"ז נח"ת ביעקב * אביהם הגאון * להיות שפתותיו דובבות * ונפש תשיבת * באלה חלק יעקב * שו"ת השייכים לעור אורה חיים ועור יורה דעה יחד משולבות * ואף שהניח אחריו בדכה הרבה חידושי גפ"ת ופוסקי' ודרושי' לכל הפניהם וא"א להעלותם על תובח הרפוס ת' ההוצאה כי רבה היא אך באשר שכל תמנותיו של אותו בויק הנ"ל להביא בעצמו ספר שו"ת הנ"ל לבית הרפוס כהן לתנביא תחשבתו תכח אל הפועל פעולתו אחת רפסו"ה יורשיו ודע בדוכי' ברוך ה' מי"ל ופועל ירם תרצה:

נרפס

כפרנקפורט דמיין

בשנת ו'ש"ב יעקב זשקט ושאנן ואין מחריד לפ"ק:

ירושלים

שנת תשל"א

דאך

ע"פ היתר ורשות אב"ד • א"כ אין בשביל ואת דין
 חרם על הש"ץ הנ"ל אך בעיני יפלא על ה"ה הרב
 דק"ק מנהי"ו כפי תשובה הנ"ל אחתי היתר לו באמת
 לכתחלה ומה שכתב ע"ו הרב דק"ק ה"ש והשיב להרב
 דק"ק מנהי"ו ו"ל ומה תאוד נפלאינו על דוס פאר
 מעכ"ל לתה הורה הלכה כרבני התקיל וכו' :

הנה

מוכה זאת תמה פסקי' דאין הכתיבה
 כמוציא שבעה מפיו דמי והוא בתשוב'
 הרא"ס סי' ע"ב ו"ל אצל בל"ד שבעל השטר אינו
 מוכיח את ראובן אלא תחמת שחיתותו הוי כשבעה
 תכלל שהוא מודה לו שלא כשבע אין שום אחד
 מהחכמי' שיאמר שחיתותו הוי כשבעה דלבעט
 בשפתי' כתיב • ומקרא אחד לכל אשר יבעט האדם
 בשבעה דמשמע דבעטוי שפתי' תלי' דחמנא לשבעה
 דאי איכא בעטוי שפתי' אין ואי לא לא הוי שבעה
 עכ"ל :

גם

בתשו' מבי"ע בס"ס עי"ת ו"ל דדווקא אם
 כתב בכתב או כתוב בכתב אי מקבל בירות
 וכו' וחתם תחתיו ולא הוציא שום דבר מפיו לא הוי
 פלוס • היינו שחתם ברח' הודאה או שהורה (היינו
 בחיתומתו) שהוא מקבל מה שכתוב ולא קבלו בפיו
 אצל אם אמר בפיו אי מקבל מה שכתוב כאן נראה
 דחל כו' עכ"ל :

נמצא

פסק ג"כ דכל זמן שלא דבר בפיו לא
 תהני הכתיבה גם בחלק ב' סי' ר"ת ו"ל
 תשובה נראה לי דאין הנוירות חל על ראובן אם
 לא הוציא בשפתיו אלא לשון הודאה על כל הכתוב
 בשטר תשום דבנדרי' ונוירות ושבעות בעינן שיזכר
 בשפתיו כו' וכתב עוד באותו סי' ועוד אני אומר אפי'
 ה' כתוב בכתב ידו אי פלוני מודה שקבלתי כויד ת
 אינו כלום כיון שלא בעא בשפתי' אע"פ שגמר
 בלבו • דתרווייהו בעינן' עוד אני אומר אפי' הוי'
 כתב בכתב אם תקבל לזירות כו' עכ"ל וכן הוא בתשו'
 ת"ה שאלה שכ"ו והביאו סת"ע סי' ע"ג ס"ק ת' כתב
 בת"ה אם נכתב בכ"י שנשבע לשלם לחבירו ואח"כ
 אמר שלא נשבע אלא שכתב לו כ"י • אם התובע
 מודה פשיטא שאין לחוש לשבעה וכו' ונראה דאם
 כתב בכ"י שנשבע בפועל לא תצי להתנגעל ולומר
 שלא נשבע כו' עכ"ל סת"ע והיינו תשום דהודאות
 בע"ד כמאה עדים ואמר' דודאי נשבע בפיו כמו
 שכתב שנשבע • אבל עכ"פ הכל מודים שהכתיבה
 גופא לא תהני ולא הוי שבעה' וכן מוכח בהש"ך
 ב"ד סי' רל"ב ס"ק כ"ה ו"ל דת"ש אם כתב שנשבע
 בפועל היכא שאין התובע מודה • אבל כשהתובע
 מודה אין לחוש כלל כו' ש"ת דהכתיבה גופא שכתב
 שכתב שנשבע בפועל לא הוי שבעה לחייב
 עליו :

8

הבעל והוא דוחק גדול למעיין שם • ואני אוסיף עוד
 להביא דאי' שהדיבור אינו ככתיבה • תהא דאי' תש"ס
 במילה ד' יח' ע"ב הוי כתובה ומנהי' אם כוון לכו' נא
 ה"ד אי דקא מסדר פסוקא פסוקא וכתב לה כי כיוון
 לבו מאי הוי על פה הוא ופי' רש"י דקא מסדר פסוקי'
 על פה וכתב לה וקתני יבא ע"י קריאה אותו סודר
 כו' ע"כ ואי נאמא דכתיבה הוי כדיבור לתה לי' להגמל'
 לומר כלל דקא מסדר פסוקי' דהיינו דקורא הפסוק
 ואח"כ כתב לה דיוצא בקריאה זו הלא הכתיבה עתה
 הוי הקריאה אי מכוין לה ובמתני' באמת לא קתני דק'
 כתבה או הורסה ולא הוכיח שום קריאה גבי כתיבה
 ומכ"ל להגמ' להוסיף דקא מסדר פסוקי' היינו שקראה
 תחילה • גם בסמוך בשנוי' דמנחי' תגילה קמי' וקרי'
 לי' תיגי' פסוקי' כו' וכתב לה כו' הלא הכתיבה הוי
 קריאה אי מכוון • ומכ"ל להגמ' להוסיף דקרי' לי'
 אלא וודאי רפשיט לי' להש"ס דכתיבה וודאי לא יבא
 ידי קריאה • דכתיבה לאו כדיבור דמי ועכ"ל כ"ל
 דמתני' דתני' דק כתיבה לאו דווקא דק דקרא כל
 פסוק קודם הכתיבה ומכ"ש גבי שבעה דכתיב
 כפירש לבעט בשפתיים : L

דוער

הראי' בתשו' חות יאיר תן ברכת התורי'
 כבר השיגו במניני ארץ בעל
 ע"ו ומנן אברהם והניחו בצ"ע באמת האי דינא
 דאחתי מתרכין ב"ה על הכתיבה כיון דכתיבה הוי
 רק כהרהור' • עכ"פ הסכימו תרווייהו דכתיבה לאו
 כדיבור דמי ועל גופא דדינא דהניחו בצ"ע נראה שהניחו
 לי לפע"ד לומר הטעם באשר בלא"ה כ"ל טעם דמפני
 מה אין לברך אהרהור כיון דעכ"פ עוסק בדברי
 תורה וי"ל תשום דהתנות עשה של תלמוד תורה •
 יבא מקרא דושנתם לבניך ולמדתם את בניכם • על כתיבת
 כתוב שהביא דת"כ"ס במצות עשה מצוה י"א היא התורה
 שנתנו ללמוד תורה וזה הנקרא ת"ת והוא אחר כיון
 דושנתם לבניך כו' נמצא כוונת הקרא ופרושי' דווקא
 אדיבור דמי

נחית לתה
 ואין רבני
 אקבר כתי
 יים ארוכיס
 א בכל מיני
 עליו ברב
 אהו נאמנו
 יעקב יושע

לפ"ק :

רת שנשלו
 אב"ד דק"ק
 ה לוח וגם
 שר הכריו
 הש"ץ הנ"ל
 ופינוי וע"פ
 אגלה את
 יהם כיד ה'
 אנני מוכנה
 אלות שאני
 יד ע"כ לא
 ה בפלפולא
 יריך לאותו
 הפשוט וזה

כר בו ז"ל
 בפ"ת כו'
 בלתי רשות
 צעולם לא
 : כל זאת
 ו ואף גס
 עמנו לק"ק
 ו' להשכיר
 נדר ולא
 ופה מסיך
 • בתשובה
 הלוי אם
 לקיי' מה
 דם הואיל
 ה"ה הרב
 ק"ק ה"ש
 תשו' הנ"ל
 גשה עשה
 ע"פ

אריבוק ולא אההורו כי בההור לא שייך ללמוד
לכניו ולכך אינו כדאי לברך אשר קדשנו במצותיו
וכונו אי מהרהר • תש"כ בכתיבה דפי' כתיבה
יכול ללמוד לאחרי' וזה פשוט: L

וראייתו תמה דכתב רחמנא מפייהם ולא
מפי כתבם • משמע בשאר דוכתי'
כתיבה כדביבד דמי' הא נמי' לאו ראי' דאי' לאו רמתע
רחמנא מפייהם ולא מפי כתבם וודאי' הוי אמינא
בעדות מהני ע"פ כתבם תשום דעדות רק גילוי
תלחא בעלתא הוא שהתעשה גמ' כך הי' א"כ תה לנו
שנודע הדבר ע"י הגדה או ע"י כתיבה לכך ב"ל רחמנא
דגזירת הכתוב היא דווקא מפייהם ולא מפי כתבם
תש"כ בשאר דברים לעולם תנר הסכרא כתיבה
לאו כדביבד דמי' :

ובנד הודו שהש"ן לא נשבע תמם בהתחייבות
הראשון בשנת תפ"ו כמו שכתב ה"ה הרב
דק"ק ה"ש בדבריו בס"י ו"ל ועוד נוסף להפליא
על תכ"ת כי האמין לש"ן באחרו שלא נשבע בפועל
ושקר ענה בו וכבר תלת' אמונה דהני סהדי גברא
דלא תשני במילייהו' וליתך שאת' שאלתי' כו' וגזרתו
בחרס להגיד האמת והיגד בחרס שהש"ן תקע לו
כמו בפועל לכא הנה לא יאחר תחני אלול

העבר :

וה"ב דק"י לי' בגויל' כו' שהעיד שפניו נשבע
הש"ן פיהורו שיהא הש"ן בקהלתינו כל
אותן השנ' הכתוב' בכתב הווקס כו' עכ"ל הרב דק"ק
ה"ש תוה משמע שהורה שכתב התקשרות בתחילה
לא נשבע בפועל' רק עכשיו נשנה שבערה קודם
נסיפתו מהתם נשבע לפנייהם • היינו לפני אותן שני
הנ"ב ונבועו' אילו כ"ע תודו דאם מתירין לו דהוי
התרה אחר שנשבע תשמי' דווקא השכונה בשעת
התחייבות זה הוי בשביל טובה • הואיל והשכירו אותו
בעד שכירות עוב נשבע להם ואי' לאו דנשבע לא
הוי שכרו נמצא אין בירו להתיר כמו דאי' תבואר
בש"ע ס' רכ"ח דהנ"ב שמתירין ראוי' ליסרם • ודווקא
שנדר על דעתו בשביל שום טובה • שעשה בו בשביל
השכונה • תש"כ בשכונה שעשה לפני השני ב"ב לא
תשני שעשאו לו טובה בשביל השכונה • ואף דגם
באופן זה אין בירו להתיר לכתחלה ת"ת בדעבר הוי
התרה אליבא דכ"ע :

ועכ"פ לכאורה אין בידם לנדות ולהחריס ואלא
כדין עשאו • דשחא היתר לו אותו
שבעות דחוקה דלא שביק אינש היתר' ואכיל איסורא
אף דאינו ראוי' לכתחלה להתיר ת"ת האי' איסור קל
וכיון דבעבר תוותר אין שייך עוד לכוף בחרס
ולקיים שבעתו • אבל לאחר עיון שעייתי' בעענת
הש"ן נראה שדנין עשאו כיון דלפי' עענת הש"ן ענתו

שטוען על החרס והשבעות שבהתחייבות הראשון
שלא נשבע בפועל ולא כולם הוא ואינו כדאי התרה
ועל השבעות נגד הכ"ב מכחיש שלא נשבע כלל רק
לאחר הוכיר רק לשון קללה וגם זה הי' קיים באת"ל
כי לא עלה על דעתו ואת געת ההיא כתבואר בטעמיה
שלו • ועל הת"כ שנתן לאחר גם לפי טענותיו לא הי'
מחויב לקיים א"כ לא כדאי התרה ובודאי' לא הלך
לפני חכם להזיז באלר לפי טענותיו לא נשבע בשבעה
שכדאי' התיה דהוי כמו דקיי"ל כל האומה לא ליתיה
כאלו אחר לא פרעתי' כן אס' אותן שני' עדים כשרים
תעידן בתורת עדות שנשבע ותקע כמו כפי שכתב
האב"ד דק"ק ה"ש אינו נאמן הש"ן להכחיש אותם
וכופין את הש"ן לקיי' שבעתו וכפי' זו בחרס ושמתא
כתבואר בפוסקי' א"כ כדאי עשאו שהכריזו בחרס
לכוף אותו לקיי' שבעתו :

ואם נשפך לומר דבדבר איסור נאמן אדם
להכחיש העד' כמו דאי' בנ"ת
ובכריתות אמרו ל' שני' אכלת חלב והוא אומר לא
אכלתי' כו' ונחמ' פוערין כו' :

ל דמי' לנ"ד כלל והיינו לתרי' ליטנא בפרק
אחרו לו בטעמ' של דבר דליטנא
דמפרס טעמ' תשום דאדם נאמן על ענתו ויד' תן
תאה עדים היינו דווקא היכא דנוגע הדבר רק
לענתו לענין שיהי' חייב קרבן או תלקות :

אבל נכ"ד שנוגע לתועלת חבירו וודאי' כופין
אותו לקיי' שבעתו ע"פ עדים
כמו בשפרי' תמון והתחייבתי' כמו שהביא הש"ך בס"י
רל"ב ס"ק כ"ח ו"ל ונראה לי אס' כתב בכ"י שנשבע
בפועל לא תשי' להזניח ולומר שלא נשבע • וה"ה אס'
עדים כתבו דן בשער כו' עכ"ל :

ש"ס דאינו נאמן בדבר שנוגע לתועלת חבירו
נגד עדים שלא נשבע • ומכ"ס לליטנא
אחרניא דהטעם הוא תשום דת"ל מויד הייתי לא
שיך לנ"ד כלל • ואל' דאותן עדות לאו עדות הוא
כיון דהם נוגעין • כמו דאי' בש"ע רב"ב בעיר שנגנב
ס"ת שלהם כו' דאין תביאן דאי' מאנשי אותה
העיר כו' :

אבל אין תהש"ס ראי' לנ"ד תמה שכתבו
המשפיקים ואל' מהן הרש"בא ס' ת"ק ו"ל
כמה פעמים עמדנו על דבר זה וראינו שלא יחא
תיקון לעולם כו' • אס' נאמר שהביבד כדאי' להביא
תן החזן עד' כשרי' כו' ולא נמצא לעולם אחר תאלף
ע"כ אנו נוהגין לעולם כן על כל ענייני' ביבד כו'
וכמו כן כתב בס'י' תתי"א וכמו כן כתב הרמ"ש והובא
בש"ע ס"ס ל"ו עכשיו נהגו לקבל עד' תהקל כו'
ועל כל ענייניהם כו' • אף שהש"ן עכשיו יבא תשם אין
חילוק לפי' טעם הרש"בא הכל' דאין זה תיקון כו' •
דאי' :

דאי' אחר תבני הק"ק שהם
הקהל בעדים ילך למקום או
להביאו עדים תן החזן שאני
ע"כ אין חילוי

ואף אס' יאמר הש"ן דו
לפני שלשה להחיר
אין מתירין בלא דעתו אפי'
טובה • כאשר הבאתי לעיל
בלא"ה לכתחלה יש לחוש ל
התחביר • וי"א שאין חילוק
לא עשה לו טובה לעולם אין
כו' והיינו ובהשכמתו • כמו
ו"ל וי"א שאין כו' אלא לעולם
חבירו אין מתירין לכתחלה בג
ושבעת הש"ן הי' וודאי' לתו
לשמוע קולו שהוא ערב להג'
הראי' שהוכיח הרי"ב ששכדאי'
דאי' כ"כ כי הוכחיו דמד
התר שבעתך שנשבעת לי
תקבל טובה יכול להתיר כו'
הוא דלעולם כל שנשבע לה
להחיר לו בלא דעתו אפי' כל
יוסף לפרעה • תשום דהשת'
יותר' דאי' השיב לו שאין ג
לתועלתו חושש שלא יקבל ו
לומר שום הוכחה על זה •

דאי' הק"ב לתמה במדין
בזמן יוסף לא הי' הוכחה ע'
לכך השיב לו אי' יש ע"ז הית'
וע"כ כדאי' פרעה להודות בש'
לתועלת חבירו א

אח"כ עיינתי' בנזק תב
וו בשם ר"ת והו'
והרי"בש ענתו תשכ' לדעי'
תקבל טובה כל שהוא לתוע'
להחיר בלא דעתו ורבותו • עכ'
אפי' בלא טובה אס' תשני'
לתועלתו' ואל' נראה כדאי'
בוה עד שיקיי' שבעתו לו
כראוי

אבל בנזק הדין אס' ג
לשמה או לאו כד'
בעענת הש"ן הכל' ו"ל דו
ה"ש עס ונתי' ראיתי' גדת'
הי' טובים • כי היתה תוש'
הרופאים ה"ה רופא גיועל
פעלש שערי' שהתה הרופא

פעולת צדיק לחיים ביאור על

מסכת אבות

מאת הגאון הגדול מאור הגולה צדיק יסוד עולם רב פעלים לתורה ולתעודה
המפורסם בקצוי תבל מו"ר מ' חיים נ"ע אב"ד ור"מ דק"ק וולאזין

ונקרא בשם

רוח חיים

בשם הניתן לו מפי צדיק נבחר כבוד בנו הגאון המפורסם נר ישראל ועומד למשגב
חכם הכולל פאר עמו מו"ר יצחק נ"ע אב"ד ור"מ דק"ק וולאזין

וזה לשונו הטהור בהקדמתו לספר **נפש החיים** (הנדפס בוילנא שנת תקפ"ד ונשנה בשנת
תקצ"ז): לחבר מילין דאגדתא דילי' לדרושיו על **פרקי אבות** שהיה דורש שבת בשבתו
במילין בסימין ושמך נאה לו **רוח חיים** כאשר מלאים **רוח** עצה ורוח בינה ודעת **וחיים** הם
למוצאיהם עכ"ל.

וכעת יוצא לאור במהדורא מתוקנה ומחודרת
עם ביאורים פירושים הוספות וצינונים בשם

ובחרת בחיים

יוצא לאור בעזרת החוגן לאדם דעת

על ידי

אהרן דוד בלאאמו"ר הרב ר' יצחק הלוי שליט"א גולדברג

ישיבת טלז - ויקליף, אוהיו

שנת תשנ"ח

76 [ר] יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם. יוסי בן יועזר איש צרדה אומר יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם. L

אצלינו המובחר לעבוד שלא על מנת לקבל פרס. [ועמ"ש בפרק בן זומא משנה ד'].

77 יהי ביתך בית ועד כו'. יתכן לפרש כי במ"ח דברים שהתורה ניקנית בהם כמבואר לקמן [פרק ו'] אחד מהם הוא המחכים את רבותיו על ידי שאלותיו התריפים וממילא רווחא שמעתתא. והנה הלימוד נקרא מלחמה כמו שאמרו [סנהדרין ק"א, ב'] מלחמתה של תורה. אם כן גם התלמידים לוחמים יקראו. וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה [קידושין ל', ב'] [תהלים קכ"ז] "לא יבושו וגו' כי ידברו את אויבים בשער", אפילו אב ובנו הרב ותלמידו נעשו אויבים זה את זה ואינם זזים משם כו'. ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם. ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד. וכמו שעץ קטן מדליק את הגדול. וזה שאמרו יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק מלשון [בראשית ל"ב] "ויאבק איש עמו" שהוא ענין התאבקות מלחמה, כי מלחמת מצוה היא. וכן אנו נגד רבותינו הקדושים אשר בארץ וגשמתם בשמי מרום המחברים המפורסמים, וספריהם אתנו, הגה על ידי הספרים אשר בבתינו בתינו הוא בית ועד לחכמים אלה, הוזהרנו גם כן וגיתן לנו רשות להתאבק וללחום בדבריהם ולתרץ קושייתם (מח). ולא לישא פני איש רק לאהוב האמת. אבל עם כל זה יזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב באשר מצא מקום לחלוק וידמה כי גדול הוא כרבו או כמחבר הספר אשר הוא משיג עליו וידע בלבבו כי כמה פעמים לא יבין דבריו וכוננתו. ולכן יהיה אך בענוה יתירה. באמרו אם איני כדאי אך תורה היא וכו'. וזהו שאמרו "הוי מתאבק" כנזכר לעיל. אך בתנאי "בעפר רגליהם" רצה לומר בענוה והכנעה ולדון לפניהם בקרקע. L

ובחרת בחיים

מרבנו שלא לישא פנים בהלכה עד הרא"ש ז"ל [ולא עד בכלל] ודרכו של הגר"ח הי' בסיימו תשובת היתר עגונה להלין התשובה עד למחר, ופ"א נדמה לו בלילה בחלום לעכב עוד את התשובה אצלו, ובלילה השני' נדמה לו שנית בחלום לעכב עוד, וכן הי' עד ג"פ, ונתן אל לבו להתבונן בדבר ומצא פירכא לדבריו מדברי הרא"ש ובטל דעתו עכ"ל [ר'] צבי הירש פרבר].

(מח) יש לציין כאן מה שמובא בספר הצדיק רבי יוסף זונדל מסלאנט [עמוד ק"מ ירושלים תשמ"ג] הגה"ה אות ח' וז"ל שם: זה כביר שראיתי שו"ת חוט המשולש, ושם בתשובה אחת העיד הגר"ח ז"ל בעצמו כי הוזהר מפי רבו רבינו הגר"א זי"ע שלא לישא פנים בהלכה ורשות בידו להכריע נגד איזה פוסק, וקבלתי בשם הגאון העצום רי"ד הלוי מבריסק וצ"ל כי ניתן להגר"ח זי"ע רשות

זמת
כזה
ונה
אזה
כך
לו
פץ
יתן
צה
וא
ת
יין
ך
קי
א
נו
ה
יו
ץ
ת
ה
ן
ע
ב
ה
ה
:

[ג] רבי שמעון אומר שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו

ידינו של משה כו' אלא כל זמן שמסתכלין כלפי מעלה, רצונם לומר, לחוש להפגם של מעלה אז היה גוברים ונוצחים. וכן יעצנו התנא הוי מתפלל בשלומה של מלכות שמים ובשלומה יהיה לך שלום.

ואמר שאלמלא מוראה כו'. כי כבר כתבתי כמה פעמים שיראת העונש מועיל שעל ידי זה לא ירא לא מחיות ופתגמים. והבלתי ירא מה' מוכן ומוכרת לירא מקטן שבמזיקין. ולכך הוי מתפלל כו' שעל ידי כך לא יבלע איש לרעהו, ואחרי זה ישוב הדבר מפני יראת הרוממות.

איש את רעהו כו'. ירצה כי המה יותר גרועים מדגים שבים (כה) שהגדול בולע את הקטן. אבל בבני אדם איש את רעהו אף כי גדול הוא כמוהו [וכן פירש המדרש שמואל].

שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים. רצה לומר ביניהם אין דברי תורה, אבל לומדין כל אחד בפני עצמו, והוא לאות כי כל אחד מתלוצץ על תורת חברו (כז).

אבל שנים כו' נדברו. ולא אמרו "דברו", כי אם "נדברו", כי אם ילמדו יחד לשם שמים, שמה שלא יבין יבינהו חברו, אז אין תכליתו מה שידבר הוא רק מה שידבר חברו והוא יקשיב מה שלא יבין. ולזה אמרו "נדברו" כי כל אחד נדבר מחברו וחברו הוא המדבר. ולכך טיים במדרש בשכר זה הקב"ה שומע תפלתו שנאמר ויקשב וגו'. והוא מדה כנגד מדה, נגד שעשה אזנו כאפרכסת ושמע דברי חברו ולא החשיב דברי עצמו, לכך הקדוש ברוך הוא גם כן שומע תפלתו.

ובתרת בחיים

(כה) פי', דאע"ג שגם הם בולעים חיים שלא כדרך שאר בהמות וחיות כמבואר במתני' בכורות [ז', ב'] דדג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה לפני שאינו גידולו עיי"ש, אבל מ"מ דוקא גדול לקטן ולא מי שגדול כמוהו.

(כו) ואף דשורש הדבר בא מגאווה מ"מ קראו חז"ל לזה בשם מושב "לצים", כענין שנאמר משלי [כ"א, כד] "וד יהיר לץ שמו",

ולפי דרכו של רבינו שכתב שלמעליותא אמרו הכי נראה מבואר שהדבר תלוי בכוונת המתפלל, שאם כוונתו בדבריו הוא רק בשביל כבוד שמים וצער השכינה הרי זה מעליותא, אבל אם יש בכוונתו תערוכת של צערו הפרטי או יש בתפלה באופן זה גריעותא ויתכן שיענש על כך. עיין מש"כ במילואים לובחרת בחיים על נפש החיים שער ב' פרק י"ב אות ג'.

עליו דברי תורו
"כי כל שלחנו
שאכלו על של
משלחנו של מק

שלשה שאכלו כו'
ויאכלו זבחי
עבודתה בהת

אך ידוע דברי קדוש
ח', ג' "כי לא ע
ודאי הנשמה אינה נ
דשא", וכן כל המאמו
ובהעדר השגחתו וכחו
מאכל מורכב משני
באמרים [בראשית רבו
ובזה האדם ניזון, גו
המקיים את הדבר. לו
פיו יתברך שמו כנתנ
כן שאר רוחניות כ

והנה עוד דבר אחד
היה מאכלו רו
מלאכים רוחנים היו
חטאו נעשה כל מאכ

דמדה של ליצנות באה
מתגאה על הדבר הו
ממנו. ולכן מי שמתגא
תורה מחבירו הרי הוא
בתוס' יו"ט י

(כז) עיין במגן אברהם
שכתב וז"ל: ובכו
נהנית מרוחניות המ

עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחי מתים שנאמר [ישעיה כ"ח] "כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום", אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא שנאמר [יחזקאל מ"א] "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'".

שלשה שאכלו כו'. יובן על פי הכתוב [תהלים ק"ו, כ"ח] "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים", ואמרו חכמינו זכרונם לברכה [סנהדרין ס"ד, א'] פעור עבודתה בהתרזה. והנה מה כיונו בזה לעשות דבר בזוי כזה לאלהיהם.

אך ידוע דברי קדוש ה' מכובד האלהי מורינו הרב חיים וויטאל ז"ל על פסוק [דברים ח', ג'] "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה'". הענין הוא כי ודאי הנשמה אינה ניוזנת מהלחם הגשמי. אך בשעה שאמר הקב"ה "תוצא הארץ דשא", וכן כל המאמרות, נוצר מהבל פיו יתברך שמו כח להדבר ההוא, ומקיים הדבר. ובהעדר השגחתו וכחו יעדר גם גשמיות הדבר, וזה הכח המקיימו הוא רוחני. ואם כן כל מאכל מורכב משני דברים, גשמי ורוחני. ולזה ירצו גם כן חכמינו זכרונם לברכה באמרם [בראשית רבה פ"י, ו'] "אין לך כל עשב בקרקע שאין לו מלאך ברקיע כו'". ובזה האדם ניוזן, גוף האדם ניוזן מגשמיות הלחם, ורוח אלהים ניוזן מרוחניות כח המקיים את הדבר. לזה אמרו לא על הלחם לבדו רצה לומר גשמיותו, רק על כל מוצא פיו יתברך שמו כנתבאר לעיל. ולכן על ידי אכילה יחובר הגוף והנפש (כז) מה שאין כן שאר רוחניות כתורה ותפלה הוא בלא גשמיות כלל ולא יתחבר הגוף עמו (כח).

והנה עוד דבר אחד יש במאכל חלק שלישי. והענין כי קודם חטא של אדם הראשון היה מאכלו רוחני. וכן כווננו חכמינו זכרונם לברכה [סנהדרין נ"ט, ב'] כי מלאכים רוחנים היו צולים לו בשר כו' [ועיין נפה"ח שער ב' פ"ו בהגה"ה]. אך מעת חטאו נעשה כל מאכל מעורב טוב ורע, כי ענין עץ הדעת טוב ורע, הקשה המורה

ובתרת בחיים

מגשמיות המאכל ומכח זה קשורים זה בזה ע"י המאכל.

(כח) כי כל תורה ומצות הוא מזון לנשמה כדאיתא ברעיא מהימנא צו כ"ט, ב' "דמוזנא דאורייתא איהי מזונא דג"ר", עיין דברי רבינו בנפש החיים שער ב' פרק ו' בהגה"ה מש"כ בענין זה.

דמדה של ליצנות באה מגאווה, דמכיון שהוא מתגאה על הדבר הוא מבטלו ומתלוצץ ממנו. ולכן מי שמתגאה ואינו רוצה לשמוע תורה מתבירו הרי הוא מתלוצץ ממנו. ועיין בתוס' יו"ט שפירש כן.

(כז) עיין במגן אברהם או"ח סי' ו' ס"ק ד' שכתב וז"ל: ובכוונות כתוב דהנשמה נהנית מרוחניות המאכל והגוף שנהנה

תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּתָיִם: ^{יט} וְעֵשֶׂה כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּתָיִם תַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרֹבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו: ⁷⁶ וְהָיוּ הַכְּרֹבִים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַלְהָ סְבָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּתָיִם וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּתָיִם יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֹבִים: ⁷⁷ וְנָתַתְּ אֶת־הַכַּפֹּתָיִם עַל־

יתרון מתרין סטרי כפרתא: ^{יט} ועבד כרובא חד מסטרא מכא מכא וכרובא חד מסטרא מכא מן כפרתא תעבדון ית כרוביא על תרין סטרוהי: כ ויהון כרוביא פריסן גרפיהון לעלא ממלין בגרפהון על כפרתא ואפיהון חד לקבל חד לקבל כפרתא יהון אפי כרוביא: כא ונתת ית כפרתא

על ארונא מלעלא ו ית סהדוהא די איתן

לכפורת ⁷⁶ כדאיתא ו תתן את העדת. לו נאמר ונתת אל האר ללמד שבעודו ארון העדות לתוכו ⁷⁷ וא (ירוש' שקלים ו' א), וכן מ (מ' כ') ויתן את העדו הכפורת על הארון

לקט בדיר

רש"י

המכת האש: (ג) לשון הכאה: (מד) ר"ל בסוף גבולי ארכו ובאמצע רחבו, ואורך הכפורת היה מפסיק בין צ' הכרובים שזה נקרא "קצות" וראשי, אבל אם יהיו בסוף גבולי רחבו ובאמצע ארכו ורחבו הכפורת יהיה מפסיק ביניהם זה נקרא אמצעו (רא"ם): (מה) ופסוק זה לחוד לא די ונריך לומר גם שנים כרובים לומר שיהיו שוים (מ"ל): (מו) פי' הכתוב עלמנו מפרש פירושו של מקשה, שמאומרו "משני" קצות, גם אומרו "מקשה" אינו די שיוכל להיות פירושו של מ"ם מגד שני קצות מגד קצה, אבל מן הכפורת צהכרת פירושו ממנו עלמנו, ונריך גם "מקשה", שמן הכפורת יכול להיות פירושו שיכול ויבדיל מחיכה מן הכפורת ויעשה ממנו כרוב, לזה נריך לומר מקשה: (מז) שוכבים על גופן או על הכפורת או זה על זה, ונריך רש"י לומר זאת, כדי שלא תאמר שחיבת פורשי הוא פועל ושכ אל הכרובים, כלומר הכרובים יפרשו כנפיהם, שהגם שנאמר שיפרשו דרך נס, (ובאמת כן איתא בזה"ק (אחרי נ"ט) ואין סתירה שחון ממה שנעשים פרושים גם הם צעלמס פורשים ומנוחים ג' פעמים ביום). אבל אין שייך לזוות זאת למשה ולעושי המלאכה, אלא ודאי שם מואר הוא, ופירושו שצללאל יעשה אותם באופן שיהיו פרושים (רא"ם), והוסיף לומר וגבוהים למעלה, לפי שסחם עופות כשפורשים כנפיהם הם צשוה עם גופיהם לא למעלה ולא למטה כידוע, לזה אמר שאלו יהיו למעלה, ולא למעלה הרבה אלא מעט, לזה אמר "אלל" ראשיהם, וכל זה הוא מדברי רז"ל בסוכה, וז"ל: ממאי דגדפינהו עליו ראשייהו קיימי דלמא להדי ראשייהו קיימי אמר רב אחא בר יעקב למעלה כחיב ואימא דמדלי טובא מי כחיב למעלה למעלה עכ"ל:

צתחלת עשיית הכפורת והכה צפטיש ובקורנס צחמלע וראשין* צולטין למעלה ולייר הכרובים צבליעת קלותיו: מקשה. צעדוין צלע"ז ⁷⁶, כמו (מיאל ה' ו') דא לזא נקשן: קצות הכפורת. ראשי הכפורת ⁷⁷: (יע) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה לכך הוואך לפרש כרוב אחד מקצה מזה ⁷⁸: מן הכפורת. עלמה תעשה את הכרובים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם ⁷⁹, שלא תעשה* צפני עלמס ותחצרם לכפורת: (כ) פורשי כנפיהם. שלא תעשה כנפיהם שוכבים ⁸⁰ אלא פרושים וגבוהים למעלה אלל ראשיהם שיהא י' טפחים צחלל שצין הכנפים שינוי וסחאות וראשי. תעשו.

הארון. ויש עוד לה צוה דברים שאינם להסתייע לדברי ר מכבודו דברי ראב' שלא יקשה לך צפ קודם נתינת העדו העדות לזה אמר ו צא לומר שלא יתן אדרבה מובן מפ מפסוק שני. והנכו הוא לרבות צו נתיב הארון לא ילאו מ ספר תורה אשר (דצ"ר ע') שמשפ צבט לשבט צספרי אחד יצברו הספק העדות שם יהיו לו

והבדים צענעות החילו שאל תעשה לגמור כל ו כן הוא, אלא קודם שני צדקו מאוד כל דברי ה מה צארון ואחר כך לי ע"ש. וכן הוא בירושלג

אור החיים

כא. ונתת את הכפורת וגו' ואל הארון תתן וגו'. קשה למה הוואך לומר פעם ב' ואל הארון תתן אחר שכבר אמר למעלה ונתת את העדות וגו'. ורש"י ז"ל ישב שירצה לומר שיתן תחילה העדות ואחר כך יתן הכפורת עליו עד כאן. משמע מדבריו שיהיה מקום לטעות שיתן העדות על הארון, ואין דעתו נוחה לומר שיש מקום לטעות בזה ומה גם שאין מקום שם כי הוא מקום הכרובים, ועוד היה לו לומר צפסוק ראשון צמקום חיבת אל תוך ולא היה לריך לכתוב פעם ב' ואל

16

Horowitz, Isaiah, Ca. 1565=1630

ספר

שני"ה על התורה

והוא חלק תורה שבכתב
מספר "שני לוחות הברית"
לרבינו ישעיה במהר"ר אברהם הלוי זצ"ל הורוויץ

ועתה יוצא לאור בהדפסה חדשה
עם ציון כל מראי המקומות
מחולק לפי סדר הפרשיות ולקטעים
וחלקי הסוד שבספר מופיעים באות מיוחדת
ברוב פאר וחדר

מהדורה מתודשת
עם תיקונים ומפתחות

עיה"ק ירושלים ת"ו
חשון תשנ"ז

הפכל רגע להיות כן כשתחזור בתשובה, וכמו שהשיב אליהו לר' יהושע בן לוי ששאל אימתי יבא בר נפלי, והשיב לו היום אם בקולו תשמעו (סנהדרין צח, א) זהו לאב כי אני פונן להיות מה שהייתי, ועל זה מביא חצי פסוק ועשו לי מקדש, דקשה הא במשכן קא עסיק והיה לו לומר ועשו לי משכן. ואמרו רז"ל (עירובין ג, א) המקדש נקרא משכן והמשכן נקרא מקדש, וצריך ליתן טעם למה כן. אבל לפי מה שכתבתי נראה.

הנה קדושת ישראל תלוי בבנינו ואז קדושת הזיווג בסוד השני כרובים דו פרוצפים ובשעת החיבה כמעור איש ולויות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל והנה מתחילה נקרא משכן שלא היתה רק שיכון בעלמא לא קביעות נצחי, ועל דרך שאמרו רז"ל (בי"מ סח, א) מאי משכנתא דשכינה גביה, ואף המקדש שהיה בני נקרא משכון, כי היה עומד להחרב ואז גלו משלחן אביהם, אבל לעתיד השכינה יהיה מקדש רצוני לומר השכונה דכתיב (שמות כה, ח) ושכנתי בתוככם, לא יהיה נקרא משכן רק מקדש קדושה עולמית נצחית.

הרי לך ענין ג' כלים האלה הארון והשלחן והמזבח מקטר קטורת, והמנורה הוא האדם שבו נר אלקים נשמת האדם והוא בצורת המנורה כמש"ל לעיל והוא מאיר מול פני המנורה של מעלה, שבעה קנים כמש"ל לעיל והאדם הוא המוכתר בשלשה כתרים של שלשה כלים הנ"ל, וכלם נעשו מנדבה שהביאו בני ישראל ומאת כל איש אשר ידבנו לבו. והנה שלשה שלימות הם שלימת הנפש ושלימת הגוף ושלימת הממון, וכמו שכתבתי בפרשת משפטים והגוף והנפש הם דביקים בו בעצם כי הגוף הוא נרתק הנשמה ומכל מקום יש בגוף קדושת הגוף במעשים טובים אשר עושה, ולעתיד יזדכך הגוף, ומה שהוא עתה כתנות עו"ד בעיני, יהיה כתנות או"ד באל"ף. אמנם שלימות הממון במה מתקדש ואיך יתדבק בו כי הוא חוץ ממנו, על זה בא התיקון שיהיה נדיב לב שלא יאמץ

את לבבו, ואדרכא יתעורר בלבו להיות לו לב רחב כמתן, נמצא בזה מכניס ומדבק בלבו שלימות הממון.

וכבר הקדמתי בשובבים ת"ת שבואת הפרשה משלימות הממון כנדיב לב, ואז כל השלשה שלימות מתיחדים והיה המשכן אחד, כי גם המשכן רומז לצורת אדם כמש"ל לעיל בשם רבינו בחיי, והלב שהוא באמצע הגוף הוא הכריח התיכון המבריח מקצה אל קצה, כלומר מייחד ומחבר כל השלימות אם שלימות התורה לב להבין ולהשכיל ואם לשלימות הגוף לפעולות המעשים אז צריך להיות גבור כארי, וזהו נגד הלב כמו שכתב הטור, ואם לשלימות הממון הוא נדיב לב כמש"ל, ואז האדם הוא אדם שלם שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו (שבת לג, ב). ועל זה התפלל דוד המלך ע"ז (תהלים טז, יב) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי, וכן יהיה לעתיד הש"י יסור ממנו לב האבן ויתן לנו לב חדש, כמו שכתוב (יחזקאל לז, כו) ונתתי לכם לב חדש וגומר אמן.

→ **דרך חיים תוכחת מוסר ויקחו לי**

תרומה (שמות כה, ב), אותיות תורה מ', כי התורה נתנה במ' יום, וגרמוה התורה במלאכת המשכן כי תכלית עשיית המשכן היה כדי להשים בו את הארון שבו הלוחות, כי תלמוד תורה כנגד כל המעלות, וכמו שכ"ב אותיות התורה נחלקים לג' חלקים כדתנן בספר יצירה דהיינו ג' אותיות אמ"ש, וז' כפולות בג"ד כפר"ת, וי"ב פשוטות שהם היו דח ט"ו לנ"ס עצי"ק, כן תמצא במלאכת המשכן בכלי הקודש עשויים ממיני מתכות, והיו כ"ב נחלקים לג' חלקים הנ"ל. זהב וכסף ונחושת נגד אותיות אמ"ש. שבעת נרות המנורה נגד בג"ד כפר"ת. ובספר גנת אגוז מצאתי כי זהב וכסף נערכים לאש ומים רוח. שהם אמ"ש, כמבואר בספר יצירה. א', אויר. מ' מים. ש' אש. הוהב נמשל לאש והכסף לרוח ונחושת למים. והכסף חי הוא האמצעי

עולם
שאיך
כי
וכן
ה'
אחה
נבאו
כתר
אור
מות
זיווג
זמש
ליד
אב
בו
בה'
זות
אוי
לחן
יעו
זות
ש.
ים
מר
ים
ים
תי
זה
זי
לו
ים
א
בי
ש
ז,
ר
ה
י,
ז

כמו הרוח שהוא אמצעי בין אש למים. ושבעה גרות המגורה, הם נגד שבעה כוכבי לכת המאירים מול המגורה שעליהם, וגבוה מעל גבוה שבעה משבעה מוצקות, שהם לדין ולרחמים כאותיות בג"ד כפר"ת המקבלים דגש ורפה. אח"כ יב אבני חשן כנגד יב אותיות הנ"ל, הרי הכל מכוון כנגד אותיות התורה והעולם נברא בשביל התורה.

והנה ארבע יסודות נכללו בג', שהם אויר. מים. אש. כי מכללם יוצא יסוד העפר כגודע, והארכתי בזה במקום אחר (פרשת ויצא תורה אור ד"ה ועל זה), ומספר השבעה הם ז' כוכבי לכת. ויב הם יב מנהיגים, יב מזלות, וגבוה מעל גבוה עד שתמצא בסוד שם יה"ה ג' אותיות שהם יה"ז, ושם יה"ה סולל ז' של הבגן, דהיינו ז' ימי בראשית כגודע ובשם יה"ה יב צירופים. וכדבר זה תמצא בישראל מקבלי תורה בחינת ג' וז' ויב ג' הם האבות אברהם יצחק ויעקב. ז' הם בתי אבות של ישראל, דהיינו ישראל, לוי, כהן הדיוט, כהן גדול, אב בית דין, נשיא, מלך. יב הם יב שבטים, והכל הוא לסוד כ"ב אותיות התורה, הרי לך תלמוד תורה כנגד כולם.

ותמצא כמעשה הארון רמזים על עסק התורה ולומדיה, היאך יתנהגו. כל אמות הארון היו שבורים, כי אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו, רומז לבעל תורה שיאחז בענה, ויהיה לבו נשבר בקרבו לא יתגאה. והנה ארכו ורחבו ד' וקומתו י' עם הכפורת רומז לשם יה"ה שהוא רחב ד' אותיות, וקומתו דהיינו כמילואו י"ד הא ואז הא, עולה עשרה, וארז"ל (סוכה ה, א) השכינה לא ירדה למטה מעשרה, ואז תשרה השכינה בסוד ד' דהיינו ד' אמות של הלכה, שארז"ל (ברכות ח, א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ארבע אמות של הלכה.

מבית ומחוץ תצפנו (שמות כה, יא) רמז לתלמיד חכם שיהא תוכו כברו.

הבדים הנישאים את הארון לא יסורו ממנו (שמות כה, טו) אלו הבדים רומזו לבעלי בתים המחזיקים ידי הלומדים וארז"ל (חולין צב, א) אלמלא עליא לא אתקיימו אתכליא, ועל זה נאמר (דברים לג, יח) שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך והם מקבלי שכר כמו התלמידי חכמים, על כן הבדים יסורו מהארון וארז"ל (רשי' דברים לג, יח) ולא עוד אלא שהקדים את זבולון ליששכר.

הכרובים הסוככים היו דמות תינוק (חגיגה יג, ב), רומזו על הכל שאין פת חטא, דהיינו תינוקות של בית רבן שהם מבטלין גזירות (שבת קיט, ב), והרמז של הכרובים אמרו (סוכה ה, ב) אפי רברבי ואפי זוטרי, אשר בזה מתורץ שאמר (כה, יח) שנים כרובים ולא אמר שני כרובים, כי לא היו שוים בבחינה אחת ויש בזה סוד גדול. אמנם מ"ש רומז להרב עם תלמידו הרב אפי רברבי והתלמיד אפי זוטרי.

ופניהם איש אל אחיו (שמות כה, כג) והיו עיניך רואות את מוריך. (ישעיה ל, כ) ועל ענין התורה היה רמז היריעות ה' מל ה' (שמות כ, א) כנגד הלוחות שהיו ה' מול ה' אחר כך יריעות אחרות ה' מול ואז (שם, ט) רומז לתורה שבכתב ה' חומשי התורה. ותורה שבעל פה ששה סדרים, והם מכוונים יחד זה מול זה (כה יא, כה כד, לג), והנה ג' זרים הם כדלעיל (תרומה סוף תורה אור), ואמרו זרים ולא כתרים, לרמזו למה שאמרו (יוטא עב, ב) זכה זר בצירי לא זכה זר בפתח והזר הקרב יומת (במדבר ל, לח). הענין הוא מי שאחז בתורה, לומד על מנת לשמור ולעשות ולקיים אשריו אז הוא מוכתר בכתר, ואם הוא בעל תורה ונאה דורש ואינו מקיים, אוי נעשה זר לגמרי ונתרחק ועונשו כפל כפלים בר מינן מעם הארץ שעושה שלא כהוגן, כי הוא היה קרוב ונעשה זר, על כן הזר הקרב יומת, על כן החי יתן אל לבו. **השלחן**, אמרו רבותינו ז"ל (מנחות צז, א) עתה שלחנו של אדם מכפר, כמה שמאכיל להעניים ומדבר דברי תורה על

שלחתי והארכתי בזה האמתות באות ק' קדו לחם פנים לפני תמיד לעינים יתן בסבר פניו והתקן כבוד, ויזכור נ לכל בשר ונו וזהו לשון הרב רבי השלחן לחם פני טעם מצוה זו. שיהיה מזון כל חי הפרכה היא זנה ל שמגיע כפל מלחם צדקות היפך והרעב (האריות מא, טו), נמצא פנים לפני **המגורה**, כתבתי הוא צו מקשה חיבור אחד, הומזו שיהיה בלב אחו ועד קטן, מקשה עד ת, דהיינו מגדול ו התאומים מלמטה, ו בעזר

עם בציון יושב בירושלם פכו לא תבכה
 חנון יחנה לקול זעקתך בשמעתו ענה: זכ ונתן
 לכם אדני לחם צר ומים לחץ ולא יפנה
 עוד מוריד ותיו עיניך ראות את מוריד:
 כא ואזניך תשמענה דבר מאחריו לאמר זה

עמא בציון יתב
 בירושלם מבכא לא
 תבכי רחמא ירחם עלך
 קל צלותך יקבל ויענה
 בעותך: כויהב לבון
 נכסי סגאה וכות מעיקא
 ולא יסלק עוד שכנתיה
 מבית מקדשא ויהיו
 עיניך חנון ית שכנתי בבית מקדשא: כא ואזניך תשמעון דבר מאחריו לאמר זה

אורחא דתקנא
 בה לא תסטון
 לימינא ולסמך
 כפ ותסאבון ית
 צלמי כספיכון וית
 מתכת
 תרחיקינון כמא דמו
 ית טומאתא
 תרחיקנון: כג ויתן
 זרעך די תזרע ית:

עניך חנון ית שכנתי בבית מקדשא: כא ואזניך תשמעון דבר מאחריו לאמר זה

עניך חנון ית שכנתי בבית מקדשא: כא ואזניך תשמעון דבר מאחריו לאמר זה

עניך חנון ית שכנתי בבית מקדשא: כא ואזניך תשמעון דבר מאחריו לאמר זה

רש"י

בכו לא תבכה. לא תטרח לנקש נקשה מאת הקדש צדק, כי לקול זעקת עני: (כ) לחם צר ומים לחץ. לא תהיו כרוכים אחר תענוגים כאשר אתם עתה, כמה שנאמר השמים צמורקי יין (עמוס ו א).

והנה ששון ושמחה (לעיל כג יג): ולא יבנה. לא יתבסס ממך כנף נגדו, כלומר לא יסתיר ממך פניו: מוריד. הקב"ה, המלמד להועיל: (כא) ואזניך תשמענה וגו'. לא כמו שאתם עושים עתה שאתם

מואסים בדברו ואומרים פסוק י, כי אם אזניך יי דבר מאמי, אולי יצא נ מצו

מצודת דוד

כשמעתו. מיד כשישמע את הקול יענה לך: (כ) ונתן וגו'. רצה לומר המקום יתן בלבבכם להסתפק בלחם צר ומים לחץ, כאילו דחוק לכם הלחם והמים, ולא תהיו שטופים אחר התענוגים כמו עתה: ולא יבנה עוד מוריד. כשלא יסתיר פניו אם כן יהיו עיניך רואות אותו, ורצה לומר תוכל לשאול כל צרכיך כי ימלא משאלותיך: (כא) ואזניך וגו'. לא כמו שאתם מואסים

מצודת ציון

כ צר. לחץ. פתרון אחד להם מענין דחק: יבנה. מלשון כנף בגד והוא קצות הבגד: מוריד. מלמדך, וכן יורה דעה (לעיל כג ט):

כא) תאמינו. מלשון ימי (כב) צפוי. ענין חיפוי וכס לו בחשב האפור (שמוס) ממכת. וכן אלהי מסכה למרחוק: וכן זרה הלאה (ג) כמו שנאמר (ויקרא י ט) כ כ

רד"ק

אשור, בעבור שלא היו חוסים באל: בירושלם בכה לא תבכה. אתה העם אשר בירושלם שלא יצאת ממנה לבקש עזר ממצרים, בכה לא תבכה כמו שבוכים האחרים שנתפסו, כי האל יחנה לקול זעקתך כשמעתו ענה. כאשר שמע זעקת ענה אותך. והיו שקרע חזקיהו בגדיו והתכסה בשק, ובא בית ה' והתפלל שם, וענה אותו האל על ידי ישעיהו הנביא, ואמר אל תירא מפני הרברים אשר שמעת וגו': (כ) ונתן לכם ה'. המפרשים פירשו כמו ואם נתן, כמו כי אינך יוצא (ש"כ יט ח), שפירשו כי אם אינך יוצא. וצמית והלכת (רות ב ט), ואם צמית והלכת, והדומים להם. ויהיה לזה הפירוש וי"ו ולא יבנה כפ"ה רפ"ה בלשון ישמעאל. אמר אם עד עתה נתן לכם לחם צר ומים לחץ לא יהיה עוד זה, כי לא יבנה עוד מוריד. ויהיה מוריד כמו מטרך, מן יורה ומלקוש. ופירוש לא יבנה, לא יאסף ולא יעצר, והדומה לו בדברי רבותינו ז"ל

כנופיא לאסיפת העם ולעצירתם. ואז בימי חזקיהו היה להם בצורת, ובישר להם אותם בשבע, כמו שאמר (לקמן לו ל) אכול השנה ספיח ובשנה השנית שחיס ובשנה השלישית זרעו וקצרו וגו'. או פירוש ולא יבנה, ולא ירחף בכנף הארץ, כלומר לא יהיה רחוק מכם המטר אלא קרוב, שיהיו עיניכם רואות תמיד. ויש לפרש "מוריד" מן ולא שמועתי לקול מורי (משלי ה יג), ואמר זה על חזקיהו, ואם יר"ד מוריד. לרבים יהיה חזקיהו ושריו. ר"ל שלא ישלח שלוחים בכנף הארץ כמו שעשה אחז, ששלח למלך אשור לעזור לו במלחמת רצין ופקח, אבל חזקיהו יהיה בטוח במקומו ולא יצטרך אל עזר אדם, ועיניך יראו אותו תמיד בירושלם, שיורה אותך הדרך הטובה והישרה. ויונתן פירש הפסוק על מחנה אשור, שתרגם הפסוק כן, ויהב לכוך ה' נכסי סגאה וגו', ונכון הוא פירושו: ומים לחץ. בא בסמיכות עם המ"ם, כמו מים ברכים (יחזקאל מז ד): (כא) ואזניך

למרחוק, כמו הנדה היו חזקיהו והוציאו את הנד זרעך וכו', וכן יתן לך ל ארצך תהיה רשן ושמן, אפילו יקרא אותך המורד לכו בה, תשמענה אזניך אותך פנים בפנים. ורצה בימים ההם חפצים לשמ לקול מוריהם אפילו יקרא וכי תשמאילו. כשתרצ השמאל לא תעשו, אלא בה, לא תטו ימין ושמי כמו כי תימינו, האל"ף ו כשידבר כנגד העם, ידב ופעם לשון רבים דרך

מדרשיו הז"ל

כ) והיו עיניך רואות את מוריד. אמר רבי: האי דמחדנא מחבראי, דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדנא טפי, דכתיב והיו עיניך רואות את מוריד. (עירובין יג:).

קמי רבייכו, גרסו מתניתא ועלו לקמי רבייכו, וכי יתביתו קמיה חזו לפומיה, דכתיב והיו עיניך רואות את מוריד. (הוריות יב:).

תשמענה דבר מאחריו וגו'. בעא מיניה רבי אלעזר מרבי: איזהו בן עולם הבא, אמר לו: ואזניך

תשמענה דבר מאחריו וגו'. בעא מיניה רבי אלעזר מרבי: איזהו בן עולם הבא, אמר לו: ואזניך

ספר

פנים יפות

על התורה

ספר במדבר

עם מפתח תנ"ך, ש"ס, ראשונים ואחרונים

הוא חלק שלישי מספר הפלאה

והוא חיבור מפואר על חמשה חומשי תורה, מרישא עד גמירא, ליהודים היתה אורה, ביאור מים חיים, על דרך פרד"ס נובעים, ממעין היוצא מקודש הקדשים, הרב הגאון אמיתי החסיד המפורסים בכל קצוי ארץ פאר מקדושים, מתקו ותכונתו משמח אלהים ואנשים, מאור הגולה

מרנא ורבנא רבי פינחס הלוי איש הורוויץ וצוק"ל

אשר שפט את ישראל שלש ושלשים שנה

בקהילה קדושה ומפוארה ק"ק פראנקפורט דמיין המעטירה

בן הרב הגאון מו"ה צבי הירש הלוי ז"ל בן הרב הגאון מוהר"ר מאיר הלוי ז"ל בן הרב הגאון מוהר"ר שמואל שמעלקא הלוי ז"ל ולמעלה בקודש חוטר מגזע ישישים, גאוני עולם מדור דורים, אשר שמם נודע בשערים

נדפס לראשונה אוסטראה תקפ"ה

ועתה יוצא לאור במהדורה מפוארת ובתוספת מראי מקומות

ע"י הוצאת ספרי-קודש "מישור"

בני ברק ארץ ישראל

שנת תש"ע לפ"ק

של המנורה שיהיה כל קערה מקום הנחת הפתילות מוסב ומצדד כלפי נר המערבי, ע"ז אמר שהיה צריך לעשות המנורה כמו שראה משה בהר, ונראה הטעם בזה מפני שכל הכלים כגון הארון והשלחן והמנורה נעשו בענין שהיו יכולין להפכן בכל צד שירצו, ודוקא בקרשים אמרו [ירושלמי שבת פ"ב, ה"ג] קרש שזכה להיות בצפון וכו', והיינו כמ"ש לעיל בפרשת ויצא דבדבר א' אין קפיא בין מעלה למטה כמ"ש המ"א [אר"ה סי' ח' סק"ו] בטלית ע"ש, והיו יכולין להפך המנורה לכל צד שירצה ואם היה לנרות פיות לצדדין כנ"ל לא היה אפשר להפך לצד השני, כיון שהנרות היו קבועין במנורה, ולא היה יכול להסיר את הנרות מצד זה לצד זה, ממילא לא היה אפשר לעשות להם פיות, וע"כ לא היה ניכר חשיבות נר מערבי אלא ע"י הפתילה שהיה מטה את הפתילות לצד נר מערבי: ויש לרמוז במ"ש אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, כבר כתבנו בריש פרשת תצוה בפסוק ויקחו אליך שמן זית בענין זה כששמש משה בשבעת ימי המלוואים, וכן יש לפרש שענין נר המערבי הוא מורה על האור שיצא לכל ישראל מן אור המנורה, והיה נר המערבי עדות לישראל כמ"ש חז"ל במנחות [פ"ג] ושאר הנרות היו מקבלין אור מנר המערבי כמ"ש חז"ל [שם] ממנו היה מדליק, אלא דכבר כתבנו שם דכמו שהחכם בתורה משפיע חכמה לתלמידיו, כך הוא מקבל מן התלמיד כמ"ש [אבות פ"ד מ"א] איזהו חכם הלומד מכל אדם, והארכנו בפ' ואברהם זקן בא בימים [בראשית כד, א] ואחז"ל [יומא כח:] זקן זה שקנה חכמה ע"י שהיה לומד בשיבה, והרמז בזה שאמר הכתוב ששאר הנרות יאירו למול פני

המנורה, דהיינו אע"פ שקיבלו אור אפ"ה היו מאירים לו. ויש להבין יותר ע"פ מ"ש התוס' בקידושין דף ל"ו ע"ב [ד"ה כל מצוה] בשם הירושלמי דהאי מאן דאכיל מחבריה בהית לאסתכולי ביה שהוא סימן להרכבת האילן שכל זמן שהוא יונק ממנו פונה לצד אחר ע"ש, והנה אמרה התורה ללמד שהמצוה ללמוד עם התלמידים פנים בפנים, כדכתיב [ישעיהו ל, כ] והיו עיניך רואות את מוריך, הטעם הוא כמו שהתלמיד מקבל מרבו כמו כן הרב מקבל מהתלמיד כמ"ש [מכות י] ומתלמידי יותר מכולם א"כ לא בהית להסתכולי ביה, והראיה לזה דכתיב גבי משה [שמות ג, ו] ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים, והיינו משום דלגבי השי"ת סבר משה דלא שייך בו קבלה מתלמידו לכך בהית לאסתכולי ביה, אבל באמת כתיב [דברים ה, ד] פנים בפנים דיבר ה' עמכם, וכן כתיב גבי משה [שמות לג, יא] ודיבר ה' אל משה פנים אל פנים מפני שנחת רוח להשי"ת שאמר ונעשה רצונו, וכתיב [תהלים קד, לא] ישמח ה' במעשיו, והיינו דכתיב ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, להיות פנים כנגד פנים כמו שמשה הסתיר פניו מחמת ענוותנותו הגדולה, וכבר כתבנו שבעשיית המנורה עצמה לא היה פנים כנגד פנים, כי הקב"ה הראה כמדתו שהסתיר את פניו מחמת ענוותנותו, והיינו דכתיב כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה דהיינו כמדתו, ומצינו מרע"ה חזר בו ואמר [שמות לג, יח] הראני נא את כבודך ואחז"ל [ברכות ז.] שאמר לו הקב"ה כשרציתי לא רצית וכו': והנה פירש"י ועוד דרשו רבותינו מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה

הכהן עומד ומטיב, ו בהעלותך מיירי בשעת שעליה הכהן עומד ומטיב, ודוחק הטבת נר המערבי לכד בערב לאחר שהדליק ה לא א"ש לשון בהעלוו הדלקה, ונראה משום צריך [לעלות] בשעת ו יכול להגביה את ידי ולהדליק, אבל הטבה השמן והאפר שלא יע פדכתיב [ויקרא כד, ד] ענ על טהרה של מנורה, היטב היה צריך לעלות אותם היטב היטב, אבל לעלות על המעלות א פהאיתא בסוטה דף ל"ד ונשאים כפיהם למעלו מפה"ג שאין מגביה ידי א"כ כיון שכ"ג היה צרי בגדים לא היה יכול למעלה מן הציץ, וי בהעלותך דהיינו באהו צריך לעלות על הנ הדלקה, ואף לפמ"ש המצניע דף צ"ב [ע"י] אמות הם חוץ מהראי לצמצם שיהיה ידיו למ לדורות שהיה בכהן הו להעלות למעלה אלא ו והיינו דאמר שעליה ו את הנרות: יאירו שכעת ו פילקוט [בהעלותך תשי"ט] דולקים לעולם ת"ל נ

הָעַם מֵהָבִיא: וְהַמְלֵאכָה הִיתָה דִים
 לְכָל־הַמְלֵאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר:
 ם רביעי ח וַיַּעֲשׂוּ כָּל־חֲכָמֵי־לֵב בְּעֵשִׂי

מֵאִיתָאָה וְעִבְדָּתָא הֵוֹת מַסַּת
 קָבֵל עִבְדָּתָא קְמַעְבַּד יִתָּה
 וַיִּתְּרַת: ח וַעֲבָדוּ כָּל חֲכָמֵי קָבֵא

בְּעִבְדֵי עִבְדָּתָא יִתָּה
 יִרְעֵן דְּבוּן שְׂוִיר וְ
 וַצִּבְעֵה זְהוּרֵי צוּרַת
 אָמֵן עִבְדֵי יִתָּהוּ
 דִּירְעָתָא קָבֵא
 אָמֵן וּפְתִיחָא
 דִּירְעָתָא קָבֵא
 קָבֵל יִרְעָתָא: י וְ
 יִרְעֵן קָבֵא עִם קָבֵא
 קָבֵל קָבֵא עִם קָבֵא
 עֲנוּבִין דְּתַכְלָא
 דִּירְעָתָא קָבֵא
 לֹפִי בְּן עִבְדֵי בְּס
 בְּסַטְרָא בֵּית
 יֵב חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין
 קָבֵא וְחֲמִשִּׁין
 בְּסַטְרָא דִּירְעָתָא

רבים הם אף על
 כאלו עשה אדם
 המלאכה רבים עו
 זה מזה ולא תדמ
 אחד, והשמיענו ה
 היתה גם בצחינה
 אותם בצחינות
 אחד, ולדרך זה
 המעשים לשון יח
 שאינו חוזר על כל
 הנאמן (ל"ז א')

ד) ואם תיבת ויעש

לקט בהיר

רשי

מלחמה, או יהיה ויכלא ממשקל נחפעלו נחמניעו (ע"י
 המכריזים) מהביא: ג) ג' דברים השמיענו רבינו כאן, א'
 שב' חיצות מלאכה משונים זו מזו, הראשונה הוא מלאכה
 ההבאה והשניה מלאכת העבודה של חכמי לב, ב' חיצת
 "דים" פירשו די להם, וחכמי לב שהם עושי המשכן נשאר
 נכת, ג' הכתוב מסווגם הוא, וכאלו אמר היתה די להם לעשות כל המלאכה: ד) פ"י כמו והכבד כאלו אמר ולהכבד
 והכות כאלו אמר ולהכות כמו כן והותר כאלו אמר ולהותר (רא"ם), ובמה שלפנינו אין צריך להוסיף הלמ"ד, לפי שהלמ"ד

אור החיים

שהוא דבר שאין לורך צו גם עומד להתקלקל כל
 שיש די מחסור, והוא אומרו מרבים וגו' מדי
 העבודה למלאכה פירוש מרבים להביא יותר
 משיעור העבודה הנריכה למלאכה אשר לזה ה' הא
 למדת שעל פרטי העבודה הקפידו"י, והעד
 לדברינו מאמר הכרוז אל יעשו עוד מלאכה
 לתרומת הקודש"י, ואומרו ויכלא העם מהביא ולא
 אמר מעשות"י, כי יאמר הכתוב דבר שהוכר
 לחכמים העושים במלאכה והיא ההבאה"י:
 ז. דים וגו' והותר. הם צ' דברים הפכיים אם
 דים אינו הותר ואם הותר אינו דים"י,
 וכאן אין מקום לומר לא זו אף זו ללד ששניהם סוג
 אחד ובחינה אחת ואין דרך לעשות סוג א' צ' סוגים
 כי יש בנשמע הכחשה"י, ועוד לא היה צריך לומר
 דים אלא והמלאכה היתה הותר לכל המלאכה"י,

אור בהיר

ג) ולא על הסחורה, שאם היו מביאים גולמי כלי זהב או אמר בלתי צבוע וכדומה, אין קפידא, שיכול לעשות ממנו כלי שרת, או לגנוז
 לאור, אבל זאת לא הביאו כפירושינו למעלה, שכל הדרך הביאו בנקר ראשון. ג) ולא אמר לא יביאו עוד נדבה. ג) זה
 קושיא לדרכינו. ג) אבל כוונתו שלא היו עושים, שמאחר שלא הביאו מובן שלא היו עושים. ג) בשלמא אם היה אומר עשו
 ממנו כל המלאכה והותר שפיר. אבל פירוש דים, כאלו אמר בפירוש שלא הותר, ואחר כך סתרו. ג) דרך משל יכול אדם לומר יש
 לי כסף זהב, הגם שאם יש לו זהב פשיטא שיש לו כסף, זה מקרי לא זו אף זו. כלומר, לא די שיש לי כסף אלא גם זהב יש לי. זה באשר
 שהם צ' סוגים, אבל כגון א' אי אפשר לומר כן בשום אופן, שאין לומר יש לי מנה ומנחתים, שהאחד מכהים השני. ג) פירוש לו
 יהיה שאין סתירה, למה לומר דבר זה צ' פעמים, שהלא חיצת לכל המלאכה פירשו די לכל המלאכה. ם) כאומרו מרבים העם
 וגו'. ם) ואם ישאר יהיה לב כל איש נוקף שמה שלו נשאר. ם) ופירוש חיצת דים לדרך הא', שהיה בו די כח לקבל. ופירוש
 והמלאכה, מלאכת העשיה. ופירוש לכל המלאכה, מלאכת ההבאה. ולדרך הב' הוא להיפוך, והמלאכה, פירוש ההבאה. ולכל המלאכה
 פירוש העשיה. ם) כל חכמי לב מצעי ליה, לשון רבים.

יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם: וּבִהְקַהֵיל אֶת־
הַקְּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְיעוּ: וּבְנִי
אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ
לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: וְכִי־
תָּבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֲרָצְכֶם עַל־הַצֹּר
הַצֹּרֵר אֶתְכֶם וְהִרְעַתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת
וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְנִוְשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם: וּבְיָוִם
שְׁמַחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי
חַדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל
עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ
לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה

דרומא יבכא יתקעון למסעייהון
ובמבנש ית קהלא תתקעון ולא
תיבבון: ובני אהרן כהניא
יתקעון בחצוצרותא ויהיון לבון
לקים עלם לדריכון: וארי תעלון
לאנחא קרבא בארעכון על
מעיו דמעיקין לבון ותיבבון
בחצוצרתא ויעול דוכריכון
למבא קדם " אלקכון
ותתפרקון מסנאיכון: וביום
חדותכון ובמועדיכון ובראשי
ירחיכון ותתקעון בחצוצרתא
על עלותכון ועל נכסת
קודשיכון ויהיון לבון לדוכרינא
קדם אלקכון אנא " אלקכון:

←

לקט בהיר

רש"י

תרועה, ועוד יש ימור בסוף פסוק הסמוך (ו') תרועה
יתקעו למסעיהם, הרי לך תקיעה גם אחר תרועה, סך הכל
תקיעה תרועה תקיעה: (יא) הרי השווה הכתוב ב'
עניינים: (יב) פי' יכול שהשווה הכתוב לגמרי, והחילוק
ביניהם יהיה שאם יסתלק הענין אז בלא החזרות למסע
ואם לאו בלא להקהיל (ג"א): (יג) מדאמר הכתוב יתקעו
סמם בל הכתוב הזה לפרש שכהנים היו התוקעים בפקודת
משה, ולפי"ז דעת רבינו לחלק הכתוב לשנים, כי מה שאמר
אח"כ והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם פשוט הוא שאינו
מדבר במקראות ובמסעות שלא היו רק במדבר, אלא מקושר
למטה, שגם לדורות על כל זרה שלא תצא גם בשעת הקרבת
הקרבנות יהיו כהנים תוקעים בחזרות (ולא בחזרות של
משה שגגנו) (בד"א): (יד) קרבן לצור שיש לו זמן קצוב,
אבל בקרבן יחיד בין נדבה בין מוצה אין תוקעים, ונערכין
למדו זאת חז"ל מן הכתוב, ופי' יום שמחמסם שבת ושלא
רגלים, מועדיכם ר"ה ויוה"כ: (טו) פסוק זה לאו בראש
השנה קמייירי אלא בכל המועדות, ולא מהכא למדין זכרונות
ושופרות, אלא דכתיב זכרון תרועה בראש, זכרון זה זכרונות,
תרועה זה שופרות, אבל מלכיות לא כתיב שם, ולמדין
מהכא דכ' זכרונות ושופרות וכתיב מלכיות בהדיהו, כמו כן בכל מקום דכתיב זכרונות ושופרות עבדין ג"כ מלכיות (ג"א),
וזה מה שדייק רבינו בלשונו הך מכאן למדנו מלכיות "עם" זכרונות (ב"ב):

בספרי (במס' ר"ה ל"ד) מן המקראות היתרים:
(ו) ובהקהיל את הקהל וגו'. לפי שהוא אומר והיו
לך למקרא העדה ולמסע את המחנות" מה מקרא
העדה חוקק צ"כ כהנים וצשתיכם שנאמר ותקעו
בהן וגו' אף מסע המחנות צשתיכם, יכול מה מסע
המחנות חוקק ומריע וחוקק אף מקרא העדה חוקק
ומריע וחוקק" ומעשה אין חילוק בין מקרא העדה
למסע את המחנות ת"ל ובהקהיל את הקהל וגו'
לומר* שאין תרועה למקרא העדה וכוף הדין
לנשיאים, הרי סימן לשלשם, מקרא העדה צשתיכם,
ושל נשיאים צשתיכם, זו זו אין צהם תרועה, ומסע
המחנות צשתיכם על ידי תרועה ותקיעה (ספרי):
(ח) ובני אהרן וגו' יתקעו*. במקראות
ובמסעות" הללו: (י) על עלתיכם. בקרבן
לצור" הכתוב מדבר (ספרי - ערכין י"א): אני ה'
אלהיכם. מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות
ושופרות" שנאמר* ותקעתם הרי שופרות לזכרון
הרי זכרונות, אני ה' אלהיכם זו מלכיות וכו' (ספרי):
שינוי נוסחאות - למד. יתקעו. שנאמר כאן ותקעתם לזכרון אני ה' אלהיכם זו
מלכיות: (ספרי):

יא ויהוה ו
תנינא בנ
עננא מעי
יב ונמלו
ממדברא
במדברא
בבן מיתא
דמששה: יד
יהודה בנ
חילה נחע
חילא ד/
נתנאל ב/
דשבטא
חלון: יז ו

(יא) בחד
חדש חסר
סיון חנו
הצאה (סד)
למסע דגו
פארן. ק
חנו ממכ
שוםע"י
שינוי נוסחאות
המדובר רק
כאשר נטעו
(בא"י):
היא חלק א
המאה ומש
פארן, וכן
שעדיין לא

יא. בע

צ' ולא כן

אֱלֹהֵיכֶם: פ חמישי יא וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת
 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַעֲשָׂרִים בַּחֹדֶשׁ נִעְלָה
 הָעֲנַן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת: יב וַיִּסְעוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁכַּן
 הָעֲנַן בְּמִדְבַּר פָּאֲרָן: יג וַיִּסְעוּ בְּרֹאשׁוֹנָה
 עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: יד וַיִּסַּע הַגֹּל
 מַחֲנֶה בְנֵי־יְהוּדָה בְּרֹאשׁוֹנָה לְצַבָּאתָם
 וְעַל־צַבָּאוֹ נַחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: טו וְעַל־
 צַבָּא מִטָּה בְנֵי יִשָּׁשׁוּר נַתַּנְאֵל בֶּן־
 צוּעֵר: טז וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְנֵי זְבוּלֹן
 אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן: יז וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וַנִּסְעוּ

יא וְהוּא בְּשֵׁמָא תַנְתָּא בְּיַרְחָא
 תַנְיָנָא בְּעֶשְׂרִין קִירְחָא אֶסְתַּלַּק
 עֲנַנָּא מֵעַלּוֹ מִשְׁכַּנָּא דַסְהַדוּתָא:
 יב וַנִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהוֹן
 מִמִּדְבַּרָא דְסִינַי וּשְׂרָא עֲנַנָּא
 בְּמִדְבַּרָא דְפָאֲרָן: יג וַנִּסְעוּ
 בְּקַדְמִיתָא עַל מִימְרָא דְיִי בִידָא
 דְּמֹשֶׁה: יד וַנִּסְעוּ מִקַּם מִשְׁרִית בְּנֵי
 יְהוּדָה בְּקַדְמִיתָא לְחִילֵיהוֹן וְעַל
 חִילָה נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב: טו וְעַל
 חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי יִשָּׁשׁוּר
 נַתַּנְאֵל בֶּן צוּעֵר: טז וְעַל חִילָא
 דְשִׁבְטָא דְבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן
 חֶלֶן: יז וּמִתְפָּרַק מִשְׁכַּנָּא וַנִּסְעוּ

אֶסְתַּלַּק
 קָעוֹן וְלָא
 בַּהֲנִיָּא
 וְזוֹ לְכַוֵּן
 יִי תַעֲלוֹן
 עַל
 וְתִנְבְּבוֹן
 וּכְרִיבִיבִין
 אֶלְהִיבִין
 וּכְיוֹם
 וּבְרִישֵׁי
 צוּצְרָתָא
 נִכְסַת
 דְּיִדְבָרָא
 אֶלְהִיבִין:

לקח בדור

רש"י

טז) משום דקשה לרזינו למה לנו לדעת זמן נסיעתם מה שאין דרך הכחוש להשמיע אם אין צו זורק, אלא שרצה הכחוש להדגיש ולספר שאחר מתן תורה לא עלטלם הקצ"ה מיד בעורח הדרך אלא יצבו שם כדי להשביע נפשם ולמלאות כרסם בתורה (ב"ב), ועיין בגור ארי' שהמשיל הדגור לחמץ וכלה שנותנים להם שנה ראשונה ודפ"ח"ת, ודרכו אינו רחוק מדרכינו אלא שהוא דרך דרוש וסוד: יז) ואין פירושו כמו למסעיהם שצריש פרשת מסעי שהלמ"ד שם פירושו אל-מסעיהם, שהמדובר שם מכל מסעות ביחד, אבל כאן אין המדובר רק ממסע אחד לזה פירושו לפי מסעיהם, ואמר הכחוש שנסעו לפי קדר מסעיהם אשר אכחוש לקמן בפרטות, או כאשר נטעו בפרשת במדבר מי ראשון ומי אחרון (ג"א), ומלינו הרבה שהלמ"ד משמש כן, כגון חנו לדגליהם לפי דגליהם (בא"י): יח) פי' אין מקום ששמו מדבר פארן, ובפרשת מסעי שמנה הכחוש כל מסעיהם לא נזכר כלל מדבר פארן, אלא היא חלק אחד מן המדבר הגדול שנקרא כן ובמדבר הזה יש כמה מקומות, ראשית מנייתם במדבר פארן היה בקצרות התאווה ומשם נסעו למצרות ומשם לרחמה משם שלחו המרגלים ועדיין במדבר פארן היו דכתיב וישלח אותם משה ממדבר פארן, וכן קדש שם הייתה (חזק), ומה שאמר וישכון הענן במדבר פארן ולא אמר שם פרטי של המקום, אפשר משום שעדיין לא היה לו שם אלא אמר שהתאוו תאווה קבל שמו בקצרות התאווה (בד"א): יט) לאו דוקא כשכבר נוסע, אלא

יח) בחודש השני. נמלאת אחת חומר שנים עשר חדש חסר עשרה ימים עשו בחרצ"י) שהרי צר"ח סיון חנו שם ולא נסעו עד עשרים באייר לשנה הבאה (סד"ע פ"ח): יצ) למסעיהם. כמשפט המפורש למסע דגליהם"י מי ראשון ומי אחרון: במדבר פארן. קצרות התאווה במדבר פארן ה"ה"י ושם חנו ממסע* זה: יז) והורד המשכן. כיון שנוסע"י) דגל יהודה נכנסו אהרן ובניו ופרקו את שניו ונסחאות - במסע

איתרים:
 מר והיו
 מקרא
 ותקעו
 ה מסע
 ה תוקע
 ה העדה
 כל וגו'
 ה הדין
 בשמים,
 ומסע
 (ספרי):
 מקראות
 בקרבן
 בני ה'
 יכרונות
 לזכרון
 (ספרי):
 אלוהים יו
 (ג"א),

אור החיים

יא. בשנה השנית בחודש וגו'. הקדים זכרון להסמין מאמר נעלה הענן למאמר צעשרים השנה לזכרון החודש"י, כדי לחודש, כי כן הוא יופי שיעור הדיבור"א):

אור בהיר

צ) ולא כן הוא בשאר מקומות. צא) שנה יזכר מפורט ומפורש זמן נסיעתם אשר לא כן אם יאמר בשנה השנית נעלה

לא הוזכרו לפני המקום. ונזכרתם, ונושעתם. הא כל זמן שנזכרים ישראל, אין נזכרים אלא לתשועות. סליק פיסקא.

[פיסקא עז - י י]

זבובים שמחתכם ובמועדיכם. אילו שבתות. ר' נתן אומ' אילו

פירוש ספרי דבי רב

דהא דתני סיפא ונזכרתם ונושעתם הא כל זמן כו, כי לכאורה הוא משולל הבנה. ונלע"ד שדבר גדול דבר בקדשו התנא האלק"י. והוא מ"ש רבינו האר"י זלה"ה בכוונת התפלה כי יש שינוי גדול בין תפלת יום זה לתפלת יום אחר, ואין לך שום תפלה מיום שנברא העולם עד סוף העולם שקדמה לחברתה, לפי שתכלית מצות התפלה היא לברר הברורין של שבעה המלכים של אדום שמתו, ובכל יום ויום ובכל תפלה ותפלה מתבררין ניצוצות חדשות שלא נתבררו ושעדיין לא עלו בשום זמן. וביאר הרב ז"ל דהיינו טעמא שאנו אומרים גואל ישראל בלשון הווה, והרי עדיין לא נגאלנו, אלא שהאמת הוא שבכל יום ובכל תפלה יש בחינת גאולה, שהרי אותן הניצוצות המתבררין ועולין הן התחלות וקצות גאולה חדשות בכל יום, כי כשיושלמו להתברר בהכרח תבא הגאולה, נמצא שבכל יום מתמעטין הקליפות ומתקרבת קצת הגאולה טפי מאתמול, וע"ש. ובהכי מובן מ"ש כאן. דקשיא ליה בקרא דקאמר ונזכרתם ונושעתם, דמשמע דמיד שנזכרים למעלה מיד נושעים, והא קא תזינן דלאו הכי הוא דהא כמה שני שאנו נזכרים לפניו יתברך בתפלותינו העולות למעלה ואנחנו לא נושענו. ומשני שפיר דכל זמן שנזכרים אין נזכרים אלא לתשועות, כלומר לברר ניצוצות שהן הן קצת תשועות, והבן.

[פיסקא עז]

וביום שמחתכם אלו שבתות, כצ"ל. ופירש רבינו הלל: שבתות דאית להו לישראל שמחה ותענוג דתוקעין בחצוצרות בקרבנות

זוב
אה
תה
זיד
ומי
לה,
רה
וכי
ילו

זות,
ביד
דרך
אין
(טו)
של
זאם
כו,
וילו
כיס
גלה
לא
כות
ים,
לה:
שים
ענה

רוח
רין.
רין,
רין
רש
שם
סת
אה
ולא
פיר

ספרי זבובים פירוש ספרי דבי רב
אנאויג אלו פירוש ספרי דבי רב
מכונן רב עמא

ספר

משך חכמה

ביאורים ופרושים, רעיונים ודרושים, הערות
וחדושים

על

חמשה חומשי תורה

חובר ברצון אבינו שבשמים

מאת

מאיר שמחה כהן מדווינסק

(בעמדת ספר אור שמח על כל חלקי הרמב"ם דל, שנלביע ביום ש"ק ד'

אלול תרפ"ז תנצב"ה)

הובא לדפוס ויצא לאור בהשגחת מרן ר' מנחם מענדל דוכער ד"ק שליפי"א

הנאכ"ד דק"ק רינא יצ"ו

שער דפוס ראשון

מוצא) אלא מלחמת גוג ומגוג¹ [ספרי עו].
 נראה דרריש מדכתיב "בחצוצרות" בפתח, הוי
 כאילו בהחצוצרות הידועים [רש"י סוף פרק
 קמא דחגיגה²]. ומכאן על החצוצרות שעשה
 משה, והם נגנזו במותו, כמו שהובא ברש"י
 פירשת וילך פרק ל, כח³: לכן במלחמת גוג אז
 יתגלו ויתקעו בהן ישראל, ופשוט⁴.

י. ויביום שמחתכם ובמועדיכם.

(י ט) 1. ומבאר הנצי"ב בעמק הנצי"ב: ושינה
 הכתוב את לשונו, דהתחיל בלשון "הצר הצורר"
 וסיים בלשון "אויב". אלא בא לרמוז דדוקא באופן
 כשתהיה התשועה בעת שלא ישאר עוד אויב
 לישראל, והנה ידוע דלשון "צורר" שייך רק על
 עושה רע בפועל, ואויב שייך גם על שנאה שבלב...
 ועל כן כי כתיב "ונושעתם מאויביכם" קאי על זמן
 שלא ישאר עוד אויב אשר יגור שנאה בלב, וזה
 אינו רק במלחמת גוג ומגוג. 2. יא, א ד"ה במים:
 נקודתו בפתח, משמע מים המיוחדים, לאפוקי
 שאובים. ומזהו מים חיים לא צריך מדכתיב בוב
 "מים חיים", מכלל דשאר טמאים לאו מים חיים
 בעו ומיהו "במים" — במים המיוחדים במקוה
 אע"פ שהם גשמים. 3. ד"ה הקהילו אלי, ולא תקעו
 אותו היום החצוצרות להקהיל את הקהל, לפי
 שנאמר "עשה לך", ולא השליט יהושע עליהם, ואף
 בחייו נגנזו קודם יום מותו, לקיים מה שנאמר "ואין
 שלטון ביום המות". 4. דברי רבינו צריכים עיון,
 כי הפתח כבי"ת במלה "בחצוצרות" יכול להיות
 במקום שוא נע, וזאת לפני חטף פתח בחי"ת, וצ"ע.

(י י) 1. בהעלותך פסקא עו: "וביום שמחתכם"
 — אלו שבתות ר' נתן אומר — אלו המידים.
 "ובמועדיכם" — אלו שלש רגלים, ובראשי
 חדשיכם" — כמשמעו. 2. רבינו מפרש עתה את
 הכתוב פירוש הלכתי על דרך הפשט במקביל (ולא
 בסתירה) לפירושו של חז"ל במדרש הלכה. כדבר
 הזה מצינו אצל המפרשים (ראשונים ואחרונים
 כאחד), ועל פירושים אלה כתב הר"ן (חידושים
 לסנהדרין פרק זה בורר כו, ב, ד"ה לא יומתו):

"וביום שמחתכם ובמועדיכם (ובראשי
 חדשיכם) ותקעתם בחצוצרות (על עולותיכם
 ועל זבחי שלמיכם)". יעוין ספרי¹. ובפשטא
 דקרא², הוא כל זמן שיהיה חינוך המזבח או
 העזרה³ צריך לתקוע בחצוצרות, וזהו "שמחה",
 כדאמר בפרק קמא דמועד קטן (ט, א), דשמחה
 דחי שבת ויום הכפורים⁴ יעוין שם, וזהו שמחת
 חינוך⁵ וכן אתה מוצא חינוך הבית בשלמה,
 שהיו ק"כ כהנים תוקעים בחצוצרות⁶. וכן אתה

איכא למימר דמקרא אינו יוצא מידי פשוטו, דפשטיה
 דקרא היא שלא יומתו אבות בעון בנים, ומדרשו,
 שלא יומתו בעדות בנים, ומקרא אחד מתחלק לכמה
 טעמים, כדכתיב (תהלים סב, יב) "אחת דבר אלקים
 שתים זו שמעתי". ועיין גם פירושו של רס"ג לפסוק
 (דברים יט, טו) "על פי שנים עדים או שלושה
 עדים" הלומד משם הלכה לדורות במקביל למדרש
 חז"ל אודות עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.
 ברור שקשה לרבינו לפרש את "שמחתכם" על יום
 השבת, כאשר דין יום השבת הוא עונג ("וקראת
 לשבת עונג") ולא שמחה. מאידך אין לפרש על
 חגי ישראל בהם יש דין שמחה ("ושמחת בחגיך")
 כאשר זה כבר נאמר ב"מועדיכם". 3. כשם שהיה
 בזמנו של משה מכ"ג אדר עד ראש חודש ניסן
 אחרי צאת בני ישראל מארץ מצרים. 4. יודאין
 מערבין שמחה בשמחה מנלן? 5. שהו"ל לומדים
 ששמחת חנוכה המקדש בזמנו של שלמה המלך
 (כמסופר במלכים א, ח) דחתה את השבת ואת יום
 הכיפורים, והיו דואגים ואומרים שמה נתחייבו
 שונאיהם של ישראל כליה, יצאה בת קול ואמרה
 להם: כולכם מזומנים לחיי העולם הבא... ועיין
 בזה בפירוש רבינו עובדיה ספורנו לבמדבר ט, ב
 ד"ה ויעשו בני ישראל את הפסח: מלבד מה שעשו
 בשמיני למלואים וחנוכה הנשיאים, יעשו גם כן
 את הפסח, שלא יפסדו ממנו בשביל שמחת המצות
 שקיימו, כמו שקרה בכנין בית ראשון שספרו רבותינו
 ז"ל שבטל שלמה את יום הכיפורים בשמחת חנוכה
 הבית. 6. דברי הימים ב, ז, ו: "והכהנים על משמרתם
 עומדים, והלוויים בכלי שיר ה' אשר עשה דוד
 המלך להודות לה' כי לעולם חסדו, בהלל דוד

מוצא בחנוכה עזרא בשי
 קידוש העזרה⁸. וכן בח
 הבית¹⁰ — שאחז במעלו
 — ועשה על פי הדבון
 שאמר (דברי הימים ב, נ
 זכבם לה" — וזה
 שאמרו¹⁴ הוראת שעה
 פסוק כו): "ויעמדו הלו

כים, והכהנים מחצצרו
 עומדים". וכן שם שם ה'
 ועשרים מחצצרים בחצוצרו
 המזבח על מכוונתו⁸. ש
 את היכל ה', ויעמידו הכהני
 9. שלא נבנה הבית ממש
 משה, שלמה ועזרא. 10. כ
 היה למעמד, וזאת עקב
 אחז. 11. סנהדרין קג, א:
 פרצופים, אחז העמידו ו
 השינויים. שהכניס באמצע
 המקדש במלכים ב, טו,
 בדבה"ב, כט, כה: "כי בין
 13. שהביטוי "למלא יד"
 המשכן-המקדש, כמו בחנו
 (לג) "למלא את ידם לקדש
 א, בענין חנוכה המזבח
 כמסופר בעזרא פרק ב, כי
 על ידי הקרבנות היו אל
 הראשון, וממילא יש להניח
 עבודה זרה אשר בגללה,
 ועל זה שואלת הגמרא: וה
 צדקיה, ובני קטלא נינהו ונ
 מתכפרים בהנך חטאות?
 הגמרא: הוראת שעה היתו
 היו מתכפרים — רש"י. ונ
 מסופר בספר נחמיה ה, ד:
 עץ אשר עשו לדבר" —
 סט, ב: שגדלו (מלשון מ
 אף על פי שאין מזכירים או
 ושוב משיבים חז"ל:

ספר

דברי יואל

על מועדים

חלק ראשון

דרושים נחמדים, תוכחת מוסרים,
לעורר לבבות עם קדושים

מאת גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשו

מרן יואל מייטלבוים זצוק"ל

אבדק"ק סאטמאר ומ"כ בקרית יואל יצ"ו

★

י"ל ע"י בן ביתו של מרן המחבר זצ"ל
אפרים יוסף דוב אשכנזי

שנת תשמ"ט לפ"ק

נדפס בבית

דפוס מזל

ברוקלין, ניו יארק

המלך מלכו של עולם להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמו
זכות וכה לדקת אבותינו הקדושים ז"ל אשר יעמדו
עמנו כאמור, וכאשר פעלו טובות וישועות לישראל
בחייהם ע"ש בלדיקים ותגור אומר וכו', עכ"ל.

ובזה אמרתי לפרש מאה"כ לא בשמים הוא וגו'
שלא נחשו שהלדיקים הקדומים בשעה שעלו
לגנו מרומים עלתה עמם תורתם וזכותם, לז"ל לא
בשמים הוא שלא עלתה עמם בשמים אלא נשאר פה
אחנו, ואם מתחילין בתשובה מסייעים הזכותים ההם
ליך מעלה מעלה ולהוסיף אומץ לעבוד את הש"ת,
ובזה לפי שזכות אבותינו הק' נושע גם היום.

ד' ונסיים צמלנה ישרה לפרש מ"ש צפונת היום הרח
→ עולם וכו' אם כצנים רחמינו כרחם אב על
צנים, ואם כעבדים ענינו לך תלויות עד שחנינו
ותוליא כאור משפיעו איום קדוש, ול"כ וכי רק אם אנו
כעבדים אז ענינו לך תלויות, והרי גם אם אנו כצנים
אין לנו ענה אחרת אלא שיהיו ענינו לך תלויות להשען
על אביו שבשמים.

ואפ"ל דהנה צנמרה (קידושין ל"ו) פלגי ר' מאיר
ורי יהודה דר"י סובר דאם ישראל עושין ראונו
של מקום קרויין צנים, ואם אין עושין ראונו של מקום
קרויין עבדים, ור"מ סובר צין כך וצין כך קרויין צנים.
והנה קו"ל בכל דוכחא דפלגי ר"מ ור"י הלכה כר"י,
והעם דאין הלכה כר"מ אמרז"ל צעירובין (דף ר"ג
ע"ב) גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שאין צדורו
של ר"מ כמותו, ומפני מה לא קצעו הלכה כמותו
מפני שלא יכלו חזיריו לעמוד על סוף דעתו וכו'
יעו"ש. ולפ"ז אפ"ל דמה שאין הלכה כר"מ הוא רק
צעור"ז שלא יכלו לעמוד על סוף דעתו, אמנם הרי
קמי שמיא גליא שאין צדורו כמותו והקצ"ה יכול לירד
לסוף דעתו של ר"מ אי"כ שפיר אפ"ל דהלכה כר"מ,
ולפ"ז יתכן שאלל הקצ"ה הוי ההלכה דאף כשאין
עושין ראונו של מקום קרויין צנים כר"מ, וז"ש אם
כצנים, פי בשעה שישראל עושין ראונו של מקום
וקרויין צנים לכר"ע, אז רחמינו כרחם אב על צנים,
ואם כעבדים, בזמן שאין עושין ראונו של מקום דאז
לר"י קרויין עבדים, אז ענינו לך תלויות, שהרי אחר

כבוד שמו הגדול, וזכות אבותינו הקדושים קדושים
אשר בארץ המה.

וכתב אבא מארי זלה"ה בקדושת יר"ע צדושים
לר"ה (דרוש י"ב) וליק בקיבור, ובעמדי לצר
דק בחוק קהל ועדה, לעורר זכות וחסד על קרואים
כנויים שושנה כדרכי אבותי הקדושים ז"ל, מורה עלה
על ראשי כי מכיר אנכי את עלמי וכו' ומי אנכי כי
באתי עד הלום ויראתי לפנות פה, לכן אפתח פתחא
לנפשא בהעלות על לצני כי אבותי הקדושים המה
עמדי, וצכה זכותם ומעשיהם הטובים אחתן לפני
ממ"ה הקצ"ה להושיע את עמו ישראל במהרה,
ותמכתי יתדותי צביאור מקראי קודש צפי ואתחנן וזו
את יהושע וחזקבו ואמלכו כי הוא יעבור לפני העם
הזה והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה. כי הנה
בעת אשר גזר הש"ת להוציא אותם מתחת יד רעיא
מהימנא משה רבינו ע"ה לבנום אותם תח"י יהושע
חלמדי, וזה משה האיש רועה ישראל הנאמן אחד היה
אשר נשא אותם והשגיח עליהם חמוד לכל יאורע להם
שום חיזק והפסד ח"ו, וצכל לרחם לו לר ועמד להם
להושיע אותם בתפלתו, ומסר נפשו עליהם לרפוא את
חולייהם, ולהשפיע להם שפע צרכה איש איש בצרכתו
צרך אותם, וכאשר הגיע העת והשונה ללאת מתחת
ידו לרשותו של יהושע, הולרך משה רבינו ע"ה לזרז את
יהושע לפקח על עניי ישראל ולרכייהם שלא יחסר להם
דבר, שיהיו גם להלכה כולם חיים וקיימים עומדים
על מעמדם כאשר היו בצמנה אחר, ומזבן אשר כששמע
זאת יהושע אחזו חיל ורעדה כי ה"י ירא לפשו כי אין
כחו גדול ככחו של מרע"ה, לכן רמו לו הקצ"ה כי לא
ידמה צנפשו אשר אחרי מות משה עבד ה' השאר
הנהגת ישראל אך עליו לבדו, לא כן הוא כי בצמנה גם
משה רבינו עליו השלום יעמוד לימינו ולסעדו צכל
תהלוכותיו, וצכה יפעול מרע"ה לעוצה ישראל לשמרם
מכל מכשול וזק כל דור ודור גם אחרי פטירתו
משופ"ו, וצכה חיזק את לב יהושע, חש"ה וזו את
יהושע וחזקבו ואמלכו, מהמורה אשר עלה על ראשו,
כי הוא יעבור את העם הזה והוא ינחיל אותם את
הארץ אשר תראה, ע"ד שאמרו בזכות יעקב נבקע
אם וירא ישראל אבא את היד וגו', כמ"כ תראה גם
אחר לא בעת הכיבוש ומכתך יגדל והצן, וצכן כבוא אל

יכול לרד לסוף דעתו של ר"מ וחובל לקבוע הלכה כמותו, ע"כ בקשתינו שתחנינו וחוליא כאור משפטינו במשפט זה שהלכה כר"מ דאף באין עושין רטונו של מקום ישראל קרויין צנים, וממילא תרחמינו כרחם אב על צנים בכל אופן.

אז יאמר ע"ד הג"ל בפשטות, דהנה אף כשאין עושין רטונו של מקום שאז קרויין עבדים, מ"מ הרי יכולין לתקן ולשוב בתשובה ואז שוב נקראים צנים, והנה תשובה תלויה בנקודה פנימית שבלב שרק הצביעה יכול להצחין זאת, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (בפ"ב מהלכות תשובה) דתשובה הוא רק כשמתחרט החוטא עד שיעיד עליו יודע תעלמות שלא ישוב עוד לכסלה, וז"ש אם כצנים, בשעה שישראל עושין רטונו של מקום אז תרחמינו כרחם אב על צנים, ואם כעבדים שחטאו בעו"ה וקרויין עבדים, אזי עינינו לך תלויות עד שתחנינו, פ"י שאחה תשפיע בלבצניו שנגעשה תשובה שעל זה חובל רק אחת להטיה, ועי"ז חוליא כאור משפטינו שיהי לנו שוב דין צנים ותרחמינו כרחם אב על צנים, וכן אנו מלפנים שיעזרנו הש"ת שנוכה לעשות תשובה שלימה לפני הקב"ה ונהי צנחני צנים ועי"ז יושפע לנו כל טוב, ונוכה לשנת אורה ולישועה שלימה בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה צימיתו אמן.

לו

מדרשה שנת תשי"ד לפ"ק

בפרשת העקידה, ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם, יליד על אחיה דברים נתכוון הכתוב באומרו אחר הדברים האלה, שלא נאמר בקרא ואינו מרומז כלל על מה הדבר סובב, ובמדרש יש בזה כמה פירושים ועוד לאורה מילין.

ג גם יליד באומרו והאלקים נסה את אברהם הוא מיותר, דה"י סגי אם ה"י אומר אחר הדברים האלה ויאמר ה' לאברהם קח נח את צנך וגו' דמספור כל הענין ממילא ידעין שה"י נסיון.

ג ובמד"ר (פני"ה ס"א) כתיב (תהלים ס') נחתי ליראוך נס להתנוסס מפני קושע סלה, נסיון אחר נסיון, וז"כ מהו נסיון אחר נסיון.

ד עוד במד"ר (פני"ו ס"ד) עה"פ ויאמר יתחן אל אברהם, בא לו ס"מ אלל אצניו אברהם ח"ל סבא סבא אבדה לצד, בן שיתן לך לקי שנה אחת הולך לשטעו, ח"ל על מנת כן, ח"ל השטן ואם מנסה אותך יותר מיכן אחת יכול לעמוד (פ"י למחר ינסה אותך עוד יותר עד שלא תוכל לעמוד בו) ח"ל אברהם ויתר על דין (עוד יותר מזה אעמוד בנסיון), ולכאורה ראוי להצין מה ה"י מקום להסתפק אם יוכל אצ"ה לעמוד עוד בנסיון יותר מזה, והלא כיון שאצ"ה ה"י כל חפצו ומגמתו אך לעשות רצון הצביעה מדוע יבצר ממנו לעמוד באיזה נסיון שהוא, גם הקשו המפרשים דאך יתכן עוד להיות נסיון יותר גדול מזה, והיפ"ת פ"י שא"ל השטן ואם מנסה אותך יותר מיכן פ"י לשחוט את עצמך החובל ג"כ לעמוד בנסיון, אמנם ז"כ דאין זה נסיון יותר גדול מלשחוט את צנו.

ה גם ז"כ מה שהשיב לו אצ"ה בתשובתו ויתר על דין, אך ה"י אצ"ה צטוח צעלמו שיוכל עמוד גם בנסיון יותר מזה.

ו עוד שם במד"ר (פני"ז ס"ה) עה"פ ויקרא מלאך ה' וגו' שנית וגו' משל למלך שה"י נסוי למטרונא, ילדה ממנו בן ראשון וגרשה, בן שני וגרשה, שלישי וגרשה, וכיון שילדה ממנו בן עשירי נתכנסו כולם ואמרו לו השבע לנו שאין אחת מגרש את אמנו מעתה, כך כיון שנתנסה אברהם אצניו נסיון עשירי ח"ל השבע ל"י שאין אחת מנסה אותי עוד מעתה, עכ"ד המדרש, לכאורה ז"כ דאין ענין המשל דומה למשל דאלל אצ"ה לא ה"י כלל ענין גירושין אלא נסיון ומה ענין לזה משל המטרונא שנתגרשה, גם ראוי להצין מ"ט ציקש אצ"ה השבע שאין אחת מנסה אותי עוד מדוע ה"י ירא עוד מנסיון, והלא מדברי המדרש הג"ל שאמר אצ"ה ויתר על דין, הרי חזינן שה"י צטוח שיעמוד בכל נסיון שהוא ואף בנסיון יותר גדול מנסיון העקידה, וא"כ מדוע ציקש שלא ינסהו יותר מה ה"י ירא עוד מנסיון, ובפרט אחרי שכבר נתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכלן.

ז ונבוא אל הביאור עפ"י אבא מארי זל"ה בקדושה יי"ע במאמריו לר"ה (דרוש ח') שביאר ענין נסיון העקידה חל"ק, ונראה לי לומר בזה דבר חדש.